

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1883. Andra Kammaren. N:o 44.

Lördagen den 3 Maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 26 nästlidne April.

§ 2.

Föredrogos och bordlades för andra gången:
Bevillnings-Utskottets Betänkande N:o 7; och
Banko-Utskottets Utlåtande N:o 13 samt Memorial N:is 14, 15
och 16.

§ 3.

Till afgörande förelåg Stats-Utskottets Memorial N:o 51, med förslag till voteringspropositioner samt med sammanjemkningsförslag i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut angående väckta motioner rörande dels afskrifning eller aflösning af grundskatterna, dels afskrifning af eller lättnader i rustnings- och roteringsbesvärerna.

*Angående
omröstnings-
förslag i
fråga om af-
skrifning å
grundskatter.*

Punkten I.

Sedan Kamrarne stannat i olika beslut öfver Stats-Utskottets förslag i punkten A mom. 1:o af dess Utlåtande N:o 33, i anledning af väckta motioner rörande afskrifning eller aflösning af grundskatterna, hade Utskottet, som ansett denna fråga vara af beskaffenhet att böra medelst gemensam omröstning afgöras, för sådant ändamål föreslagit följande voteringsproposition:

“Den, som vill att Riksdagen beslutar:

att af kronan behållen ränta och kronotionde å hemman eller lägenheter af skatte eller frälse natur, å sådana hemman eller lägenheter af krono natur, som enligt gällande föreskrifter kunna till skatte köpas, å ecklesiastikstatens boställen samt å hemman eller lägenheter,

Andra Kammarens Prot. 1884. N:o 44.

Angående
omröstnings-
förslag i
fråga om af-
skrifning å
grundskatter.
(Forts.)

hvilka innehafvas af enskildt verk, menighet eller inrättning, tio för hundra af afskrifvas från och med ingången af år 1885;

att der vid afskrifning å ränta och kronotionage för hemman eller lägenhet bråk af öre uppkommer, beräknas afskrifningsbeloppet till närmast högre öretal;

att till grund för afskrifningsprocentens beräkning läggas räntans och kronotionens belopp, sådana de vid afskrifningstidens början äro i jordeboken upptagna;

att afskrifning icke medgifves för

a) de i jordeboken i särskild kolumn uppförda presternas utlagor;

b) hospitalens med ingången af år 1877 till statsverket indragna frälseräntor och andra afgälder af fast egendom äfvensom de skogs-räntor, som utgöras för områden, hvilka i ersättning för privilegierad stockfångst blifvit åtskilliga sågverk i de norra länen upplätta, eller de afgifter, hvilka blifvit åsatta åtskilliga inom nämnda län belägna, åt enskilde endast tills vidare upplätta lägenheter; samt

att de ytterligare bestämmelser, som vid afskrifningens tillämpning kunna finnas erforderliga, må af Kongl. Maj:t meddelas; röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, är den af Stats-Utskottet i Utlåtande N:o 33 punkten A mom. 1:o gjorda hemställan af Riksdagen afslagen.“

Häremot hade reservation anmäls af Herrar Grefve *G. Sparre*, *R. Montgomery-Cederhielm*, Friherre *H. M. Palmstierna*, Friherre *R. von Kræmer*, Grefve *C. Beck-Friis*, *L. W. S. Lothigijs*, *L. M. Nordenfelt*, Friherre *G. Tamm*, Grefve *S. Lagerberg*, *R. Törneblad*, *C. E. Casparsson* och *J. Widén*, hvilka ansågo, att, då Kamrarnes olika meningar i den under ifrågavarande punkt omförmälda fråga ej kunde sammanjemkas och ej heller vore af beskaffenhet att kunna medelst gemensam omröstning afgöras, samma fråga förfallit.

Efter det den föreslagna voteringspropositionen blifvit uppläst, anförde:

Herr von der Lancken: Om jag, Herr Talman, ber att i denna fråga få yttra några ord, så är det icke för grundskatternas skull, icke för att ådagalägga, om de må anses lämpliga eller olämpliga såsom skattetitlar; en diskussion derom vore föga på sin plats i en fråga som denna af rent formel beskaffenhet. För mig är saken af långt större betydelse; det gäller för mig och de med mig liktänkande, jag förmodar nemligen att några sådana finnas jemväl inom denna Kammare, att, så vidt i vår förmåga står, afvända svenska folket från beträdande af vägar, vådligare än de må hända berättigade mål, dit

man sträfvar, dem nemligen, der rätt ej aktas och grundlagen trampas under fötterna. Jag vågar påstå, att jag sanvetsgrant sökt sätta mig in i denna fråga. Jag har särskildt med mycken uppmärksamhet genomläst den diskussion, som fördes då en med den förevarande likartad fråga behandlades vid 1872 års riksdag, och jag rådes icke att för Kammaren högt uttala, att konsekvensen af detta mitt studium varit den, att, om Stats-Utskottets föreliggande förslag till voteringsproposition blifver Riksdagens beslut, så har *våld* egt rum på vår grundlag. Redan den omständigheten, att Stats-Utskottet icke vågat eller snarare icke kunnat åberopa mer än den ena af våra båda hufvudsakliga grundlagar till stöd för sitt förslag, då dock denna fråga behandlas i dem begge, synes mig icke båda godt för rättmätigheten af Utskottets tolkningsförsök; ty icke lærer man väl vilja påstå, att våra grundlagar skulle vara en så oorganisk samling af spridda rättssatser, ett så kaotiskt virrvarr, att då båda de ifrågavarande grundlagarne behandla samma fråga, det icke skulle vara möjligt att till ett helt sammanjemka deras meningar. En sådan uppfattning skulle vara att göra 1866 års grundlagstiftare bra liten rättvisa. Då 65 § Riksdagsordningen skrefs, fans redan 69 § Regeringsformen i sin nu varande lydelse, åtminstone för så vidt angår nu omtvistade punkt, och då grundlagsstiftaren icke valde den för vanlig lagskrifning häfdvunna och rigtiga formen att för lika stadganden välja lika uttryck, så berodde detta uppenbarligen derpå, att han hade för afsigt att förtydliga ett redan förut befintligt stadgande. Hade det varit hans mening att vilja ändra Regeringsformen, så hade naturligtvis också de ordalag, som der redan förut funnos, blifvit ändrade. Men jag vill för ett ögonblick medgifva, att man skulle vara berättigad att ur systemet så att säga utplocka blott den ena grundlagen och använda den för sitt syftemål, jag vågar då fråga: är det Regeringsformen, som skall så utplockas? Här är icke fråga om Riksdagens maktställning gent emot regeringen, icke om svenska folkets urgamla rätt att sig sjelf beskatta; det är på sin högsta höjd fråga om ett *partis rätt* att beskatta svenska folket, och det är något helt annat. Det gäller här att helt enkelt säga, när tvåkammerssystemet, som är regeln, skall vika för enkamarsystemet, som är undantaget; och jag inser icke, hvarför man för en dylik Riksdagens inre ekonomi berörande fråga skulle hemta decisionsgrunderna ur Regeringsformen snarare än ur Riksdagsordningen. Dessutom vågar jag påstå, att ingen skall kunna bestrida, att jemväl med den gamla ordalydelsen af 69 § Regeringsformen möjlighet fans att göra gällande en tolkning, sådan som den, att i frågor om de ordinarie statsinkomsterna de grunder, som eljest trädde i verksamhet för att till ett helt sammanföra representationens olika delars stridiga beslut, icke finge ega tillämplighet. Att en dylik tolkning var möjlig, synes mig framgå icke allenast deraf, att länge så praktiserats, utan ännu mera klart och oförtydbart utaf gången af hela vårt hushållningssystem historiska utveckling. Svenska staten så väl som alla andra stater hafva till en början i finansielt hänseende uteslutande varit baserade på inkomster af privaträttslig natur; och att regeringsmakten förfogat öfver dessa inkomster på annat sätt än

*Angående
omröstnings-
förslag i
fråga om af-
skrifning å
grundskatter.
(Forts.)*

Angående
omröstnings-
förslag i
fråga om af-
skrifning af
grundskatter.
(Forts.)

öfver de bevillningar, som med statens växande behof blefvo erforderliga, torde ligga i sakens natur. Denna ursprungliga historiska skilnad har också varit anledningen till den ständigt återkommande olikheten mellan de ordinarie statsinkomsterna och bevillningen; och vi återfinna den öfverallt i våra grundlagar. Jag beder att som ett exempel härpå få återöpa stadgandena i 58, 59, 60, 61 och 62 §§ Regeringsformen. Nå väl, fans alltså i den gamla Regeringsformen en möjlighet — jag säger endast en möjlighet — att nedlägga en dylik tolkning, och har nu den sedermera tillkomna Riksdagsordningen uti parallelstället 65 § uti klara och oförtydbara ordalag stadgat att den form, som nu användes för att i statsregleringsfrågor till ett helt sammanjemka representationens nuvarande delars stridiga beslut, den gemensamma voteringen icke får användas utom i frågor om bevillning och statsutgifter, så synes mig icke annat hafva egt rum, än att Regeringsformens möjlighet, derom kunde tvistas, uti Riksdagsordningen blifvit en apodiktisk visshet, derom ej kan tvistas.

Men, säger man, Riksdagsordningens föreskrift strider emot Regeringsformens anda. Så vidt jag kan erinra mig, var detta vid 1872 års riksdag det enda argument, som kunde framdragas till fördel för Stats-Utskottets uppfattning af frågan. Men, utom det att hvarje försök att med stadganden af så sväfvande, obestämbare natur som dem, hvilka tala om andan i en författning, att jag må säga borteskamotera klara, tydliga, positivt och skarpt formulerade lagbud, så tror jag mig hafva visat, att det just är med andan i Regeringsformen öfverensstämmande, att behandlingssättet inom Riksdagen af stridiga beslut om de ordinarie statsinkomsterna är ett annat än det, som kommer till användning i fråga om öfriga statsregleringsfrågor. Andra hafva åtminstone gjort det före mig.

Då jag således, Herr Talman, tager mig friheten att yrka afslag på Stats-Utskottets förevarande voteringsproposition, såsom icke med grundlagen öfverensstämmande, så sker det icke blott uti rättens namn, icke blott i det svenska folkets namn. Nej, det sker i landtmannapartiets eget namn, i dess eget sanna intresse; det sker på det att historien, då den en gång skall döma detta parti liksom andra jordens mäktige, må kunna säga: det var stort, det var starkt och mäktigt, det sträfvade för mål, som af många ansågos icke öfverensstämma med landets verkliga fördel och som också derföre af dem envist bekämpades, men det förbisåg aldrig, äfven på höjdpunkten af sin bana, betydelsen af den sats, som utgör hörnstenen i hvarje ordnad samfundsbjuggnad — att rätt går framför *makt* — det var dess heder.

Herr Asker: Herr Talman! Innan jag öfvergår till betraktande af sjelfva propositionsfrågan, tillåter jag mig förutskicka den förklaring, att jag icke är någon principiell motståndare mot en partiel afskrifning af grundskatterna, och jag skulle för min del gerna hafva sett, att denna fråga vid nuvarande riksdag, då statens finanser medgifva en så beskaffad afskrifning, hade framkommit i en annan form än som skett.

Beträffande nu särskildt den föreliggande voteringspropositionen,

så har den förseglade sedeln i Stats-Utskottet kommit att afsigtligt eller af glömska fästa sig uteslutande och ensidigt vid 69 § Regeringsformen med åsidosättande af de paragrafer i Riksdagsordningen, hvilka jemväl bort tagas i betraktande. Några skäl hafva icke anförts för voteringspropositionen. Utskottet säger endast, att denna fråga, jemlikt 69 § Regeringsformen, enligt Utskottets åsigt vore af beskaffenhet att böra medelst gemensam omröstning afgöras. Men för ett rätt bedömande af grundlagarne erfordras, att man icke uteslutande fäster sig vid en viss § i den ena eller den andra, utan anställer en jemförelse emellan de särskilda paragraferna i de grundlagar, som betinga hvarandras rätta tydning och tillämpning. Enligt 63 och 65 paragraferna Riksdagsordningen kan icke någon voteringsproposition i andra hit-hörande fall än, då fråga är om statsutgifter, grundlagsenligt framställas, och här är icke fråga om en statsutgift utan om en statsinkomst. Vid sådant förhållande och då, enligt min uppfattning, Kamrarnes olika beslut icke kunna sammanjemkas, måste, enligt de af mig nyss anförda paragrafer, frågan ovilkorligen anses hafva förfallit, och någon gemensam omröstning deröfver följaktligen icke grundlagsenligt kunna ega rum. Det är i sjelfva verket betecknande för saken i dess nuvarande form, att Stats-Utskottet endast fäst sig vid Regeringsformen, då likvisst Riksdagsordningen både till benämningen och till sitt begrepp är den grundlag, som måste anses innefatta reglerna om sättet och formen för riksdagsärendens grundlagsenliga behandling. Hade Stats-Utskottet anställt en jemförelse i detta fall mellan de särskilda grundlagarne, Regeringsformen och Riksdagsordningen, så skulle Stats-Utskottet ovilkorligen kommit till ett annat resultat än det nu gjort. Utan att beröra den ömtåliga frågan huru vida proposition på bifall, utan grundlagens förnärmande, kan framställas, yrkar jag emellertid att voteringspropositionen i landtmannapartiets verkliga intresse måtte af Kammaren afslås.

*Angående
omröstnings-
förslag i
fråga om af-
skrifning å
grundskatter.
(Forts.)*

Herrar *Hasselqvist* och *Trybom* instämde med Herr *Asker*.

Herr *Rydin*: Då denna fråga på senaste tiden i pressen debatterats, så torde det vara af vigt att något närmare belysa densamma och utveckla skälen för det resultat, hvartill de siste talarne kommit och uti hvilket jag instämmer, nemligen yrkandet att Kammaren, med afslag å Utskottets förslag, må förklara denna fråga hafva förfallit. Klart är, att man vid granskningen af grundlagens bestämmelser härom måste tillerkänna 65 § Riksdagsordningen en sådan betydelse vid denna frågas afgörande, att dess innehåll icke kan, i likhet med hvad Stats-Utskottet gjort, lemnas utan afseende. I denna § stadgas ju uttryckligen, att föremål för gemensam votering äro frågor om statsutgifter eller bevilning samt Riksbankens och Riksgäldskontorets styrelse och förvaltning, inkomster och utgifter. Men der omnämnes icke med ett ord frågan om statens *ordinarie* inkomster. Af nämnde § är det således klart, att lagstiftaren tydligt bestämt att frågor om statens rätt till de *ordinarie* inkomsterna, likasom om ändring af lagar och författningar, som närmare bestämma grunderna för och beskaffen-

Angående
omröstnings-
förslag i
fråga om af-
skrifning å
grundskatter.
(Forts.)

heten af dessa inkomster, icke kunna blifva föremål för gemensam omröstning. Men nu kan man göra sig den frågan: har lagstiftaren verkligen menat detta med åberopade bestämmelse i 65 § Riksdagsordningen? Derpå kan man tryggt svara ja. Ty i 63 § Riksdagsordningen uttalas såsom allmän grundsats, att alla de frågor, hvaruti Kamrarne efter föreskrifven behandling stannat i olika beslut, som icke kunna sammanjemkas, skola anses hafva förfallit; vissa frågor dock derifrån undantagna, såsom varande af beskaffenhet att de icke kunna förfalla, och i afseende på de frågor, hvilka äro af sådan natur, hänvisar § 63 till § 65 Riksdagsordningen allena, såsom den der bestämmer hvilka dessa frågor äro. Det är således tydligt att det är de i denna § uppräknade, ofvan angifna frågor, och inga andra, som skola utgöra föremål för gemensam omröstning; och detta helt naturligt, ty dessa frågor hafva en egen natur. Det är nemligen dessa, som hvarje Riksdag upptager till pröfning och afgörande och om hvilka hvarje Riksdag måste fatta beslut, enär beslutet icke gälla annat än för en viss begränsad period, en statsregleringsperiod, eller ett år. Det är således därför att dessa frågor hafva en helt annan ställning än andra, som lagstiftaren bestämt att dessa frågor skola afgöras genom gemensam votering. Men de frågor åter, som röra de ordinarie inkomsterna, ega en helt annan karakter och en af statsregleringen alldeles oberoende rättsgrund. Om fråga om ändring väckes, så behöfver ej detta afgöras för statsregleringens verkställande, inkomsten fortfar tills den lag eller inrättning, som grundar densamma, i laga ordning undergår förändring. Dessa frågor äro således ej af den natur, att man behöfver anlita gemensam omröstning för deras bibehållande. Detta är skälet, hvarför dessa frågor icke äro upptagna bland dem, som utgöra föremål för gemensam omröstning.

Emot denna uttryckliga och tvistefrågan afgörande bestämmelse i 65 § Riksdagsordningen har man åberopat 69 § Regeringsformen. Då frågas: finnes i denna § någon sådan bestämmelse, hvaraf man kan draga den slutsatsen, att frågor om lagar och författningar rörande statens ordinarie inkomster skola vara föremål för gemensam omröstning? Härpå kan man tryggt svara nej. Ty i 69 § Regeringsformen talas icke med ett ord om de ordinarie inkomsterna, än mindre något om stiftande af de lagar, som bestämma grunderna för och beskaffenheten af de ordinarie inkomsterna, eller om sättet för dessa lagars förändring. Detta är en fråga, som är alldeles skild från statsregleringen och oberoende af densamma. Denna åsigt finner man bekräftad, om man genomgår de paragrafer i grundlagen, som afse Riksdagens befattning med statsregleringen. Om man då först tager i betraktande 39 § Riksdagsordningen, så ser man att den ålägger Stats-Utskottet att granska, utreda och uppgifva statsverkets tillstånd och förvaltning samt föreslå ej mindre *hvad* till fyllandet af dess behof *erfordras*, *sedan nödiga indragningar och besparingar blifvit iakttagna*, än äfven beloppet af de summor, hvilka, jemlikt 63 § Regeringsformen, skola för särskilda händelser afsättas, så ock att uppgifva *huru mycket bör genom beviljningar utgöras*. I Stats-Utskottets instruktion står således icke med ett ord taladt om att Utskottet skall taga någon slags be-

fattning med de ordinarie inkomsterna. Utskottet skall efterse huru vida indragningar och besparingar i utgifterna kunna ske och, sedan detta iakttagits, har Utskottet icke annat med inkomsterna att göra än att föreslå bevillingens belopp. Utskottets befattning med ordinarie inkomsterna inskränker sig således till att *beräkna* dessa inkomster för att derefter kunna angifva, till hvad belopp bevilling bör åtagas.

Samma förhållande är det, om jag går igenom de särskilda utlåtanden, som Stats-Utskottet afgifver rörande statsregleringen. Dessa utlåtanden innefatta: 1:o) förslag till *beräkning* af statsverkets *inkomster*, 2:o) förslag till reglering af statsverkets utgifter och 3:o) memorial angående den af Riksdagen verkställda statsreglering. I detta sistnämnda memorial angifvas såsom till statsregleringen hörande frågor dels alla på statsregleringen inverkan anslags- och lånefrågor, dels *fastställande af de summor, hvar till statsverkets inkomster skola beräknas*, samt utredning af Riksgäldskontorets behof. Ser jag på Riksdagens beslutanderätt, så finnes denna stadgad i Regeringsformens § 62, hvarest stadgas, att Riksdagen har att pröfva statsverkets behof och derefter lämna bevillingen eller, som det heter, "en deremot svarande bevilling sig åtaga". I öfverensstämmelse härmed är riksdagsbeslutet affattadt, nemligen så, att der först omtalas att Riksdagen fastställt hufvudtitlarnes ordinarie anslagsbelopp, anvisat extra ordinarie anslag och anslag att utgå från Riksgäldskontoret, och att "Riksdagen derefter *beräknat* följande tillgångar och inkomster" etc. Man finner här icke ett ord nämnt om att i statsregleringen skola ingå frågor om ändringar i de särskilda lagar, som röra de ordinarie inkomsterna; utan är detta en, om ock på statsregleringen inverkan, dock från statsregleringen skild, alldeles fristående fråga.

Men spørjer man: om äfven så är det faktiska förhållandet, kan icke i uttrycket "statens reglerande" ligga en vidsträcktare betydelse än den ofvan angifna? Låtom oss då se till hvad som förstås med statens reglerande. Detta ord förekommer första gången i 1809 års Regeringsform, der det fått sin plats i § 19. Förrän nu gällande Regeringsform antogs var förhållandet, efter som vi veta, sådant, att statens reglerande tillkom Kongl. Maj:t ensam. Den verkställdes under Konungens öfveruppsigt af en statskommission, som dervid hade att rätta sig efter den för Statskontoret då gällande instruktion af 1720. Det var, som sagdt, på den tiden Kongl. Maj:t ensam, som, utan någon rätt för Ständerna att deri ingripa, hade statens reglerande om händer. Undersöka vi hvad med denna statsreglering, sådan den framgick ur nyss nämnda instruktion för Statskontoret, afsågs, så finner man, att det var statsutgifternas fastställande och *beräkning* af inkomsterna. Att i denna beräkning af inkomsterna ej ingick framläggande af några förslag till ändrade grunder för statsinkomsternas beredande, uppbärande eller tillvägbringande, visar sig deraf, att, på samma gång Statskontoret skulle tillse, huru inkomsterna kunde förkofras, det hade sig enligt § 9 i nyss åberopade instruktion uttryckligen ålagdt att derom afgifva särskildt förslag till Kongl. Maj:t, öfver hvilket kollegierna skulle höras, innan frågan kom statsregleringen vid. Således voro äfven på

Angående omröstningsförslag i fråga om afskrifning å grundskatter.
(Forts.)

Angående
omröstnings-
förslag i
fråga om af-
skrifning af
grundskatter.
(Forts.)

denna tid alla frågor om grunderna för statsinkomsternas erhållande skilda från statsregleringen. Förhållandet på den tid, då 1809 års Regeringsform antogs, var således att till statens reglerande ej hörde frågor, som rörde lagarne för de särskilda inkomsterna. Af vigt var ock, att sådana frågor ej då fingo göras förrän under statsregleringen. Ty det är klart, att om på den tid, då Konungen allena bestämde om statsverket, till statens reglerande hade fått hänföras äfven så beskaffade lagar, så skulle Konungen i sammanhang med statsregleringen kunnat göra en mängd ändringar i beskattningen, lagstiftningen och statsförvaltningen rörande lagar och bestämmelser. Men lika litet som Konungen ej kunde med den makt han hade att disponera öfver för honom tillgängliga statsmedel hänföra någon rätt att göra ändringar i lagar och författningar derom, lika litet eger Riksdagen nu, sedan statsregleringsmakten blifvit till densamma öfverflyttad, rätt att under statsreglering hänföra annat och mera, än hvad som hör till sjelfva finansplanen för året; Riksdagen kunde icke få större makt i det hänseendet än Konungen förut egde eller, med andra ord, Riksdagens myndighet måste anses vara begränsad till statsutgifternas bestämmande och de särskilda inkomsternas *beräkande*. Hvad som ytterligare talar för denna sak är, att grundlagen så noga afvägt dessa bestämmelser samt så noga från statsregleringen afskilt allt hvad som rör grunderna för inkomsters tillhandahållande för statsverket och för skatters påläggande, att till och med frågan om den skatt, som alltid bestämmes och åtages i sammanhang med statsregleringen, nemligen bevillningarne, utgör föremål för en från statsregleringen skild lagstiftningsakt. Grundlagsförfattarne hafva helt och hållet skilt hvarje slags behandling af bevillningsfrågor från statsregleringsfrågor, i det de förklarar dessa skola behandlas af ett särskildt Utskott, nemligen Bevillnings-Utskottet. Stats-Utskottet har icke med den saken annat att göra än att uträkna bevillningens belopp. Allt öfrigt och allt hvad som rör grunderna för bevillningens utgörande omfattar en särskild, från statsregleringen afskild verksamhet. När man nu ansett att bevillningen, som är så sammanflätad med statsregleringen, icke kunnat innefattas under statsreglering, utan derifrån afskilts, så är ju alldeles solklart, att man icke kan tänka sig att en lag, som bestämmer de särskilda grunderna för de ordinarie inkomsterna, skall kunna af Riksdagen sammanföras under begreppet statsreglering. Vi skola taga till exempel den ordinarie inkomst, som kallas bötesmedel. Böter äro en inkomst, men hvar regleras de? Jo, i kriminallagen. På samma sätt med revisionsskilling, hvarom bestämmes i rättegångsordningen, Nu frågas: Kan man i sammanhang med statsregleringen väcka förslag i afseende å dessa inkomster? Nej, det måste vara en fristående lagstiftningsåtgärd, alldeles skild från statsregleringen.

På samma sätt förhåller det sig med hvar enda en af dessa inkomster, som stå uppräknade under de *ordinarie* statsinkomsterna; de följa särskilda lagar och författningar, hvilka angifva den verksamhet, hvaraf dessa inkomster äro en följd. På grund häraf synes det alldeles klart, att under statsregleringen icke kan hänföras hvad som rör ändring af dessa inkomsters grunder.

Men, säger man, det finnes prejudikat på att under den gamla ständsrepresentationens tid en hel mängd frågor rörande de ordinarie inkomsterna dragits till förstärkt Stats-Utskott samt att sådant till-låtits. Härvid vill jag dock fästa uppmärksamheten på tvenne om-ständigheter, som för bedömande af detta inkasts värde äro af be-tydande vikt, nemligen de *förändringar*, grundlagen undergått och särskildt vid den nya Riksdagsordningens affattande vidtogos och som föranledt till att vissa på statsregleringen inverkan förutsättningar icke äro sådana, som under det den gamla Riksdagsordningen var gällande. Så väl Stats-Utskottets befogenhet som rättigheten att sammanjemka stridiga beslut voro vidsträcktare.

I den gamla Riksdagsordningen hade till en början Stats-Utskottet en så dominerande ställning, att detta Utskott kunde på eget initiativ utröna, pröfva och afgifva förslag på alla de behof, som statsregleringen afsåg att fylla. Sålunda finna vi, att Stats-Utskottet tagit initiativ för att höja statsutgifter och äfven i frågor som rört ordinarie in-komst. Så långt sträckte sig då Stats-Utskottets makt, och man kan säga att detta hade i viss grad sin befogenhet. Samma rätt som motionärer *nu* ega genom motioner, nemligen att tillse och föreslå — icke allenast att utreda och pröfva — så väl nya tillgångar som nya behof, tillerkände Stats-Utskottet sig på den tiden; och denna dess initiativrätt var 1809 och derpå följande år af största vikt, då man måste på alla håll söka efter inkomster åt statsverket. Som her-rarne hafva sig bekant, blef likväl denna Stats-Utskottets myndighet i den mån man blef mer noga om formernas iakttagande småningom begränsad, helst sedan vid 1856—1858 årens riksdag grundlagen ändrades så, att från Stats-Utskottet undantogs afgörandet af stridiga meningar om grunderna för bevillningen, och detta afgörande öfverflyt-tadt till förstärkt Bevillnings-Utskott. Den oklarhet, som rådt, så länge Stats-Utskottet såsom förstärkt i sista hand afgjort bevillnings-frågor, blef härmed skingrad. Naturligt var ock att i sammanhang dermed Stats-Utskottets befogenhet att i samband med statsregle-ringen upptaga för denna främmande frågor allt mer och mer skulle visa sig sakna rättsgrund. Med den ändring, som i samband med nya Riksdagsordningen vidtoges i 62 § Regeringsformen, blef den domi-nerande ställning, Utskottet intagit, än mera kringskuren. Den otyd-liga bestämmelsen, att statsverkets behof skulle af Stats-Utskottet uppgifvas, borttogs ur denna paragraf; och dermed försvann en af de grunder, på hvilka Stats-Utskottet kunde åberopa sig, då den ut-sträckte sin befogenhet utom egentliga statsregleringsfrågor. Det har nu att hålla sig uteslutande till hvad 39 § Riksdagsordningen för-mäler, nemligen att "granska, utreda och uppgifva stats- och riks-gäldsverkens *tillstånd* och förvaltning samt föreslå ej mindre hvad till fyllande af deras behof erfordras, än äfven — — — — — så ock uppgifva *huru mycket* bör genom bevillningen utgöras".

Den andra omständigheten, hvarpå jag sade mig böra i denna fråga fästa herrarnes uppmärksamhet, är den, att man vid nya Riks-dagsordningens antagande inskränkte de frågor, som icke borde för-falla, då man stannade i olika meningar, som ej kunde sammanjemkas.

*Angående
omröstnings-
förslag i
fråga om af-
skrifning å
grundskatter.
(Forts.)*

Angående
omröstnings-
förslag i
fråga om af-
skrifning å
grundskatter.
(Forts.)

Det sätt som man för sådana frågors lösning under ståndsriksdagen använda, de förstärkta Utskotten och, för ifrågavarande slag af frågor, förstärkta Stats-Utskott, kunde och behöfde äfven till följd af fyrståndsfordelningen oftare användas, än nu är fallet med gemensamma omröstningar. Hvert och ett Utskott kunde nemligen enligt den gamla Riksdagsordningen förstärkas, till och med Ekonomie-Utskottet i vissa fall; och det är ej underligt, att, under sådana förhållanden, man gick längre vid användning af förstärkt Stats-Utskott, än som med en riktig tolkning af hvad med statens reglerande förstås öfverensstämmer. Detta berodde på den i 73 § Riksdagsordningen uttalade allmänna grundsats, att, der olika meningar stånden emellan yppade sig och frågan var af natur att icke kunna förfalla, förstärkt Utskott skulle kunna användas. Och eftersom man *hvilka* frågor voro af denna natur att icke kunna förfalla, så befinnas de hafva varit en mängd sådana, som stodo i ett visst sammanhang med en hufvudfråga, och som man ofta sammanblandade statsreglerings- och andra frågor, blef följden den, att man med statsregleringen sammanband ärenden, som ej egentligen hörde dit, och sedermera på grund af Regeringsformens § 69 och Riksdagsordningens § 73 gjorde dem till föremål för omröstning i förstärkt Stats-Utskott.

Helt olika förhåller det sig nu, då 65 § Riksdagsordningen bestämmer, att allenast när i fråga om statsutgifter eller bevillning eller angående Riksbankens eller Riksgäldskontorets förvaltning Kamrarne fatta stridiga beslut, som ej kunna sammanjemkas, gemensam omröstning skall ega rum. Här kan ej komma i fråga att utsträcka statsregleringsfrågan längre än till hvad rör beräkning af ordinarie inkomsterna, hvilket är detsamma som beräkning af bevillingens belopp.

Mig förefaller det derfor alldeles klart, att denna paragraf vid behandlingen af nu föreliggande fråga har en afgörande betydelse och att således den nu förevarande frågan *icke kan genom gemensam omröstning afgöras* utan måste, sedan Kamrarne stannat i olika meningar, anses förfallen. Detta följer äfven af Regeringsformen § 69, ty huru man än vill tolka denna §, kan man icke under statsreglering inrymma mer, än hvad som rör statsutgifternas bestämmande och statsinkomsternas beräkning. Till följd häraf, så, om också en tvekan och otydlighet förut funnits i detta hänseende, måste denna numera *bestämdt* anses undanröjd genom 65 § Riksdagsordningen och det förtydligande af Regeringsformens § 69, som deri innehålles.

Man kan sålunda icke från grundlagen deducera den mening, att gemensam omröstning äfven skall ega rum i frågor sådana som den nu föreliggande.

Att denna Kammare icke alltid ansett 69 § Regeringsformen vara den, som uteslutande borde tagas till grund för afgörandet af dylika frågor, visade den votering, som för icke länge sedan vid behandlingen af Herr Asklöfs motion egde rum härstädes angående ändring i 65 § Riksdagsordningen, då man önskade att denna § skulle ändras till öfverensstämmelse med § 69 i Regeringsformen. Säsom skäl för en så beskaffad ändring anfördes då, att man borde tillse, att Riksdagen erhöle större rättighet att använda gemensam votering än den enligt

§ 65 Riksdagsordningen nu egde och att man af detta skäl borde söka få denna paragraf bragt till öfverensstämmelse med § 69 Regeringsformen. Häraf synes sålunda, att äfven majoriteten inom denna Kammare ansett denna fråga otydlig och oklar. Vid sådant förhållande, och i synnerhet då det gäller att man vill tillerkänna sig sjelf en rättighet i större omfång, än grundlagen uttryckligen medgifver, drager sig med allt skäl en och hvar för att tillägga sig sjelf en rättighet som är omtvistbar.

Angående
omröstnings-
förslag i
fråga om af-
skrifning å
grundskatter.
(Forts.)

Då man således äfven från den sidan, till hvilken jag icke hör, ansett sig behöfva ändra grundlagen för att åt sig vindicera rättigheten till gemensam voterings anställande i andra fall, än dem Riksdagsordningens § 65 uttryckligen angifver, så synes det vara i frågans förevarande skick, äfven från majoritetens sida sedt, betänkligt att godkänna Stats-Utskottets förevarande betänkande.

I detta anförande instämde Herrar *Dickson, Fredenberg, af Trolle, Grefve Björnstjerna* och *Lindmark*.

Herr vice Talmannen *Ifvarsson*: Den fråga, som nu till afgörande förekommer, är icke ny, den är tvärt om en *gammal* tvistefråga och kommer att blifva det så länge, till dess man en gång beslutar sig för att ändra grundlagarne, så att Regeringsformen och Riksdagsordningen komma i rätt förhållande till hvarandra. Vill man vara rättvis, måste man erkänna, att tvetydighet för närvarande förefinnes; ty under det att Regeringsformen stadgar att då i fråga om *statsregleringen*, hvartill man väl lärer få räkna statens så väl *inkomster* som *utgifter*, Kamrarne stanna i olika beslut, gemensam votering skall ega rum, så finnes deremot i Riksdagsordningen uttryckligen föreskrifvet, att inga andra frågor än sådana, som röra *statsutgifter* jemte bevillning samt Riksbankens och Riksgäldskontorets styrelse och förvaltning, dess inkomster och utgifter, kunna komma under gemensam omröstning.

Här råder således en motsägelse emellan dessa båda grundlagar, hvilken ju förr desto hellre bör undanrödjas. Detta var också orsaken, hvarföre denna Kammare önskade en förändring i Riksdagsordningen, på det att denna grundlag måtte komma i öfverensstämmelse med Regeringsformen och visserligen icke, såsom den näst föregående talaren uppgaf, för att på så sätt få en ändring i annat syfte än Regeringsformen afsett och fortfarande afser.

Då nu dessa båda grundlagar i en så ofantligt viktig fråga stå i strid mot hvarandra, så återstår endast enligt mitt förmenande att tillse, hvilkendera man bör gifva företrädet. Härom kunna naturligtvis vara olika meningar, men då jag deltog i denna frågas behandling uti Stats-Utskottet och var tveksam om, hvilketdera som i detta fall var det rätta, ansåg jag dock slutligen att Regeringsformen såsom den förnämsta grundlagen borde hafva bättre vitsord än Riksdagsordningen, hvilken tillkommit senare och egentligen endast är en tillämpning af den förra.

Härtill kommer, att det i praktiskt hänseende är alldeles omöjligt

Angående
omröstnings-
förslag i
fråga om af-
skrifning å
grundskatter.
(Forts.)

att tillämpa Riksdagsordningens föreskrifter i alla sådana fall, då Kamrarne stanna i olika beslut rörande statsinkomster. Låtom oss blott föreställa oss att Kamrarne skulle stanna i olika beslut, som icke kunna sammanjemkas, i fråga om beräkning af statsinkomsterna. Hvilket belopp skulle då införas i staten? Någon siffra måste man väl hafva, och på hvad sätt skulle tvisten derom slitas? Man blir väl ändock tvungen att i så fall använda stadgandet i 69 § Regeringsformen, nemligen att skiljaktiga meningar om *statsregleringen* skola afgöras genom omröstning inom båda Kamrarne. Jag ser åtminstone icke någon annan utväg att slita en sådan tvist och, kan man icke vidhålla Riksdagsordningen i hela dess vidd, så finnes det icke skäl att sätta densamma framför Regeringsformen i ett eller annat afseende.

Det är på dessa skäl som jag för min del har biträdt den mening som gjort sig gällande inom Stats-Utskottet, väl vetande att olika meningar kunna uppstå och att hvar och en helt naturligt förfäktar sin. Jag ansåg det dock vara riktigt, att Stats-Utskottet framlade sitt förslag till voteringspropositioner till Kamrarnes bepröfvande, öfverlemnande åt Kamrarne och dess Herrar Talmän att göra hvad de anse vara riktigast. I likhet med den förste talaren anser jag att det här icke bör vara fråga om hvilket ämne det gäller, så till vida som man bör taga hänsyn icke till huru vida den ene eller andre vinner eller förlorar på saken, utan endast till grundlagens helgd. Och jag är lika mån som han om att den aktas och instämmer med honom deri, att det vore mycket illa, om så icke skedde, men att man ändock kan vara af olika meningar, derpå hafva vi bevis både förr och nu. Äfven instämmer jag med den förste talaren deri, att det här icke är fråga om att vare sig minska eller öka Konungens makt, utan det är endast fråga om på hvad sätt ärendena skola afgöras inom riksdagen: huru vida för afgörande af frågor af sådan beskaffenhet som den föreliggande det fordras en majoritet i hvardera Kammaren särskildt, eller om det skall ske genom hela Riksdagens sammanräknade majoritet. Det är följaktligen ett veto, som de, hvilka fordra det förra afgöringssättet, vilja tillerkänna den ena Kammaren gent emot den andra, och som den ena gången kan träffa den ena Kammaren, en annan gång den andra, ehuru det är sannolikt att det mest kommer att begagnas af Första Kammaren. Dertill sluter jag af flera föregående exempel. Men jag hemställer hvart det skulle leda, om man började gå till väga på samma sätt i Andra Kammaren. Det finnes nemligen andra slags frågor, som denna Kammare kunde finna för godt att afslå. Men då vore vi inkomna på en farlig bana, och det är till förekommande häraf som jag skulle önska att frågan kunde få den lösning, att de grundlagsställen, som här skulle tillämpas, komme att stå i full öfverensstämmelse med hvarandra. Jag tror icke att tvisten kan lösas på annat sätt. Jag har hört en och annan säga, att det skulle kunna ske genom att låta Konstitutions-Utskottet afgöra huru vida en talman, som vägrar proposition, eller en Kammare, som önskar få den framställd, har rätt. För min del lemnar jag dock derhän, hvad värde ett Utskotts utlåtande kan hafva i en sådan fråga. Om Utskottet det ena året ger Talmannen rätt och det följande året

besvarar frågan på motsatt sätt, kan man då säga, att frågan blifvit löst? Jag tror det icke. Så länge grundlagen är sådan, som den är, kan man icke vara säker på Konstitutions-Utskottets uppfattning af denna tvistefråga. I det hänseendet erinrar jag mig, hurusom för några år sedan en ledamot af Talmanskonferensen åberopade den mening, som hade förr en gång gjort sig gällande hos dåvarande Konstitutions-Utskott, eller att så snart ett Utskott hade framställt något förslag, talmannen icke hade rättighet att vägra proposition derå. Ja detta var nog bra för honom, emedan han då aldrig behöfde råka i villrådighet, om hvad han i slika fall borde göra, men denna åsigt var dock icke grundlag och har icke blifvit tillämpad och lärer väl icke heller komma att tillämpas; samma osäkerhet, som nu är rådande, kommer nog att kvarstå, intill dess grundlagarne blifva ändrade i öfverensstämmelse med hvarandra.

*Angående
omröstnings-
förslag i
fråga om af-
skrifning å
grundskatter.
(Forts.)*

Med hvad jag nu yttrat har jag sålunda endast velat försvara Stats-Utskottets tillgörande i frågan samt lägga Kammaren på hjertat nödvändigheten af förändring i Riksdagsordningen, öfverlemnande åt Kammaren att i denna fråga besluta efter behag, dock med den förklaring, att jag anser öfvervägande skäl tala för godkännande af Utskottets förslag.

Häruti instämde Herrar *J. Andersson* i Jönvik, *J. E. Johansson*, *Ola Månsson*, *P. Pehrsson* i Norrsund och *J. Pettersson* i Alfvesta.

Herr Friherre Leijonhufvud: Jag delar fullkomligt den uppfattning, som Herr Rydin uttalat, dels därför att jag anser, att det här gäller en rent formel fråga, oberoende af den sak, hvarom votering skulle ega rum, och dels äfven därför att de båda grundlagsställena, hvilka här skola tillämpas, efter mitt förmenande icke strida mot hvarandra. Det ligger nemligen icke i det menliga språkets förståelse att i en enda punkt sammanföra allt som rör ett ämne, utan, om detta skall tydligare utvecklas, måste man begagna flera satser, som, jemförda med hvarandra, gifva det rigtiga resultatet. Så är ock förhållandet här, och det kan icke vara annorlunda. Man får därför icke utesluta en sak på ena stället, därför att den icke förekommer på det andra, och icke heller är det rigtigt att säga, att de begge ställena äro i opposition emot hvarandra, derest de icke låta förena sig. Men kunna de det, böra de också tillerkännas hvardera sin fulla befogenhet. Herr Rydin har också tydligt visat, att enligt gammal häfd inom vår statsrätt hafva de frågor, som underkastats gemensam votering, varit af mera tillfällig art, under det att frågor af mera genomgripande beskaffenhet afgjorts genom begge Kamrarnes gemensamma beslut. Såsom ett bevis på att det *ena* grundlagsbudet icke alltid kan läsas utan i sammanhang med det andra, ber jag få åberopa 4 § Regeringsformen, der det heter: "Konungen eger att allena styra Riket på det sätt, denna Regeringsform föreskrifver."

Härom förekommer icke ett ord i Riksdagsordningen, men icke kan väl någon därför komma på den tanken, att Konungen skall ega rätt att blunda för denna grundlag. Skulle man på denna grund säga

Angående
omröstnings-
förslag i
fråga om af-
skrifning å
grundskatter.
(Forts.)

att Regeringsformen, såsom varande den äldsta grundlagen, skulle vara afgörande i alla de fall, der denna står i strid med öfriga grundlagar, så komme man in på ett absurdt område, som ingen människa kunde försvara. Beträffande således den satsen, som Herr vice Talmannen framhöll, eller att Regeringsformen af nyss nämnda skäl borde vara afgörande, kan jag icke dela densamma, snarare tvärt om. I allmänhet eger en yngre lag vitsord framför en äldre, hvadan, om den senare står i strid med den förra, denna eller den yngre lagen har företräde. Enligt denna grund skulle alltså Riksdagsordningen vid fråga om tolkning af stridiga uttryck gälla framför Regeringsformen, och här är detta specielt förhållandet, då Riksdagsordningen ju, såsom benämningen angifver, är afsedd att fastställa grunderna för *Riksdagens ordning*. Då nu dertill kommer, att den befogenhet, som tillkom det fordna Stats-Utskottet, genom den nya Riksdagsordningen blifvit ganska mycket kringskuren, så är det ju tydligt, att det är denna som måste tillerkännas vitsord framför Regeringsformen.

På grund af hvad jag nu anfört, får jag i likhet med den förste talaren yrka, att betänkandet varder lagdt till handlingarne.

I detta anförande instämde Herr *Hammarberg*.

Herr Danielson yttrade: Oaktadt Herr vice Talmannen har anfört goda skäl till försvar för Utskottets framställning, så vill jag dock tillägga några ord. I likhet med den förste talaren får jag säga, att det här icke för mig så mycket gäller sjelfva saken, som fastmera den tvingande nödvändighet att upprätthålla grundlagens helgd, och därför tror jag Utskottets förslag vara välbetänkt.

Talaren på norrlandsbänken, Herr Asker, har nyss yttrat, att han fann det något besynnerligt, att Stats-Utskottet i denna fråga åberopat endast 69 § Regeringsformen. Ja, det kan väl tyckas så, men jag får säga den värde talaren, att Utskottet i detta fall har goda skäl att åberopa. Jag ber att få leda herrarnes minne tillbaka till en fråga vid 1859—1860 års riksdag. Fråga hade då blifvit väckt om afskaffande af den ordinarie grundränta, som ålåg qvarnar och sågverk. Vid frågans behandling stannade två stånd emot två, hvar efter Stats-Utskottet i sitt Utlåtande N:o 102 afgaf följande förslag till voteringsproposition. "Då två riksstånd således stannat emot två i denna fråga, som är af beskaffenhet, att densamma bör, jemlikt 69 § Regeringsformen afgöras genom omröstning i förstärkt Stats-Utskott, får Utskottet, enär de olika punkterna af beslutet synas hafva oskiljaktigt sammanhang och för den skull icke böra blifva föremål för olika voteringar, nu vördsamt föreslå följande voteringsproposition:

"Den, som, med bifall till Utskottets hemställan, vill att Rikets Ständer för deras del besluta: att qvarn- och sågräntan må från och med nästa statsregleringsperiod upphöra att vidare utgöras; att från de vid innevarande riksdag beräknade ständiga inkomster uti ordinarie eller grundränta må afdragas å den kronan behållna delen 100,000 riksdaler; att till ersättande af de förluster, indelningshafvare genom förändringen kunna komma att vidkännas, ett förslagsanslag af 30,000

Riksdaler om året må för åren 1861—1863 å Riksgäldskontoret till Kongl. Maj:ts nådiga disposition anvisas, för att, i mån af behof, i berörda ändamål utgå; samt att Kongl. Maj:t må ega meddela nådiga föreskrifter om de åtgärder i kameralt hänseende, som för verkställighet af ifrågavarande förändringar i afseende å beskattningsväsendet å mjöl- och sågqvarnar kunna vara af nöden, röstar

*Angående
omröstnings-
förslag i
fråga om af-
skrifning å
grundskatter.
(Forts.)*

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, anses Rikets Ständer hafva afslagit Utskottets förenämnda hemställan i frågan.“

Denna omröstning egde rum den 7 September 1859 och utföll med 59 *Ja* för afskrifningen mot 60 *Nej*, d. v. s. så att afskrifningen afslogs. Jag vill härmed hafva visat att *detta* Stats-Utskott endast åberopat 69 § Regeringsformen, men alldeles icke talat om Riksdagsordningen, ehuru det väl äfven då fans en Riksdagsordning. Således har Stats-Utskottet här icke förbrutit sig i något afseende. Stats-Utskottet yttrade vid förenämnda riksdag, att nämnda § 69 vore klar och oförtydbar, och jag tror, att ingen af herrarne kan bestrida detta, så mycket mera som § 49 Regeringsformen hänvisar på, att “de rättigheter och åligganden, som gällande lag tillägger Rikets Ständer, tillkomma hädanefter Riksdagen“. Således är der ingenting tillagdt, som kan försämra denna sak. Jag kan vidare anföras, att gemensamma voteringar angående andra ordinarie inkomster några gånger under ståndstiden egt rum under samma förhållanden, såsom t. ex. vid 1848 års Riksdag angående hammarskatten, som ju också är en ordinarie inkomst. Den 7 September 1848 anställdes gemensam votering angående följande förslag:

“Den, som i öfverensstämmelse med Utskottets, af Ridderskapet och Adeln samt Borgarståndet godkända förslag, anser hammarskatten och den afgift, som vid vissa verk i stället för hammarskatt utgår, böra från och med 1855 nedsättas till hälften af hvad den nu utgör, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, hafva Rikets Ständer beslutat att någon skattenedsättning i berörde afseende icke må ega rum.“

Denna omröstning utföll med 42 *Ja* mot 77 *Nej*. Samma dag egde gemensam votering rum angående befrielse för backstugusittare med deras hustrur eller enkor samt inhysesjon från utgörande af mantalspenningar, hvilka ju också äro af beskaffenhet att kunna hänföras till statens ordinarie inkomster.

Då man nu vill föräktas den åsigten, att Riksdagen icke skulle kunna bringa under gemensam votering annat än blott statsutgifter, då hemställer jag till hvar och en, om icke härigenom skett en gan-

Angående
omröstnings-
förslag i
fråga om af-
skrifning å
grundskatter.
(Forts.)

ska viktig inskränkning i det i Regeringsformen förekommande stadgandet, att svenska folkets urgamla rätt att sig beskatta skall utöfvas af Riksdagen allena. Skulle man nemligen till statens reglerande icke hänföra inkomsternas omflyttning eller förändrande, tror jag att sådant vore ganska vådligt, och jag kan för min del icke gilla en sådan uppfattning. Om de grundlagsparagrafer den värde talaren åberopade läsas i sammanhang, skola de också, som jag tror, helt och hållet utfalla till Stats-Utskottets fördel. Det har visserligen hörts en beskylldning, att Stats-Utskottet i detta fall skulle hafva trampat grundlagen under fötterna. Jag tror icke, att detta är förhållandet; jag tror, att vi i Utskottet varit lika måna om att upprätthålla grundlagens helgd som någon af de talare, som här yttrat sig. Jag vill också erinra den värde professorn i statsrätt att, hur han än vill söka utlägga och förklara grundlagen, blir det i strid med denna grundlag, ty 83 och 84 §§ Regeringsformen säga att »grundlagarne skola efter deras ordalydelse i hvarje särskildt fall tillämpas» och att »ingen förklaring af grundlagarne må stadgas, utan på det sätt, som vid ändringar i dem iakttagas bör». Några lärda utredningar tror jag således här vara öfverflödiga. Vi hafva endast att hålla oss till saken i dess enkelhet, och då ingen kan förneka, att Regeringsformen är den äldre grundlagen, efter hvilken riket skall styras, och 69 § i denna grundlag oförtydbart innehåller, att gemensam votering skall ega rum i fråga om statens reglerande, hvaruti måste inbegripas äfven statsinkomstens omflyttande och beräkning, kan jag icke se, att Stats-Utskottet på något sätt trädt grundlagen för nära. Jag tager mig därför friheten att yrka bifall till Stats-Utskottet förslag.

Med Herr Danielson instämde Herrar *Magnusson, M. Petersson, Sandberg, O. B. Olsson, Olof Andersson, C. Carlson, C. J. Peterson, J. Anderson* i Tenhult och *A. Svenson* i Bossgården.

Herr Dickson anförde: Jag hade icke tänkt begära ordet, när jag redan instämt i Herr Rydins yttrande, men jag blef uppkallad af den siste talaren, och vill blott med anledning af hans anförande bemärka, att de prejudikat, som han för sin åsigt framlagt, ingalunda här ega någon giltighet. Då han ville åberopa prejudikat, borde han hafva anført något, som inträffat *efter* representationsförändringen, men icke *före* denna förändring, hvarigenom forna förhållanden jemväl i detta fall ej obetydligt förändrades. Utskotten och särskildt Stats-Utskottet hafva nu vida mindre befogenhet än hvad de förut egde. Det enda fall, jag kan erinra mig, då en med denna likartad fråga varit på tal *efter* representationsförändringen, var frågan om mantalspenningarnes afskaffande vid 1872 års riksdag. Det gälde äfven då ändring i en ordinarie inkomst, och talmannen vägrade proposition. Denna propositionsvägran blef godkänd af Kammaren, och således kan jag åberopa detta såsom prejudikat för, att en ordinarie statsinkomst icke bör komma under gemensam votering. Jag medger, att Regeringsformen är den förnämsta grundlagen, men i afseende å sjelfva riksdagsförhandlingarne bör väl Riksdagsordningen gälla, och särskildt i

detta fall torde Riksdagsordningen böra gälla, då ju 69 § Regeringsformen hänvisar till Riksdagsordningen, i det att der säges »gälla hvad angående behandlingen af Utskottets afgifna förslag till Riksdagsordningen stadgas». Således har ju Regeringsformen sjelf hänvisat till Riksdagsordningen såsom ett slags kommentar uti och utläggning af 69 § Regeringsformen. Jag kan för min del icke finna annat, än att i en fråga sådan som denna Riksdagsordningen bör ega vitsord, och kan således icke annat än instämma med dem, som funnit, att grundlagsenligt icke någon voteringsproposition i detta fall bort uppställas.

Angående
omröstnings-
förslag i
fråga om af-
skrifning å
grundskatter.
(Forts.)

Herrar *Östling*, *Schenström* och *Wennérus* instämde med Herr Dickson.

Herr Rubenson: Herr vice Talmannen stödde sin argumentation hufvudsakligen på den åsigt han hade, att uttrycket i 69 § Regeringsformen »statens reglerande» väl borde få anses innefatta både inkomster och utgifter, och för att vidare utveckla sin ståndpunkt, anförde han att, då Kamrarne äro oense om *beräkningen* af inkomsterna, det vore alldeles klart, att man borde derom rösta gemensamt, och att det således på grund af Regeringsformen vore tillåtet att verkställa gemensam omröstning om jemväl inkomsterna. Jag vill i hufvudsak gifva honom rätt i båda dessa påståenden. Äfven jag för min del erkänner, och har den uppfattningen, att 69 § Regeringsformen är så skrifven, att uttrycket »statens reglerande» måste med vissa begränsningar innefatta så väl inkomster som utgifter. Jag stöder mig härvid bland annat derpå, att när i denna § talas om »statens reglerande eller bevillingens derefter lämpade hela belopp», det är klart, att jag icke kan komma till »bevillingens derefter lämpade hela belopp», utan att jag förut fastslagit både hvilka utgifter och hvilka öfriga inkomster, som skola uppföras i staten. Om således olika meningar uppkomma om inkomsternas belopp, kunna dessa icke slitas annat än genom gemensam votering. Men när jag medgifver detta, kan jag derföre icke medgifva, att hvad helst man behagar kalla inkomster bör komma under gemensam votering. Vi måste så väl vid utgifter som vid inkomster göra skilnad mellan *beloppen* och de *grundder*, hvarpå utgifterna eller inkomsterna hvila. I 71 § Regeringsformen omtalas sålunda, att gemensam votering skall ega rum »der Kamrarne sig icke förena om *grunderna för någon bevillning*, sättet för deras tillämpning eller bevillingens fördelning till utgörande». Detta visar ju alldeles tydligt, att man icke kan hafva haft för afsigt med 69 § Regeringsformen förklara, att *grunderna* för den inkomsten, som heter bevilling, skola blifva föremål för gemensam votering. Just af den omständighet, att lagstiftaren, då han velat härom hafva gemensam votering, ansett sig nödsakad att derom särskildt stadga, drager jag den slutsats, att »statens reglerande» i 69 § Regeringsformen icke kan anses innefatta *grunderna* för de *öfriga* inkomsterna, och att följaktligen *grunderna* för de *ordinarie* inkomsterna icke enligt bestämmelserna i 69 § Regeringsformen kunna blifva föremål för gemensam votering, och det är väl uppenbart för

Angående
omröstnings-
förslag i
fråga om af-
skrifning å
grundskutter.
(Forts.)

hvar och en, som tänker litet efter, att grunderna för dessa inkomster, d. v. s. de författningar, bestämmelser m. m., som äro utfärdade och ligga till grund för att inkomsterna finnas till, ej kunna blifva föremål för gemensam votering. Det har redan af en talare antydts, att bland sådana inkomster ingå t. ex. bötesmedlen. Det finnes väl ingen, som det kan falla in att påstå, att bestämmelsen i strafflagen derom, att vissa brott skola beläggas med böter, kan blifva föremål för gemensam omröstning; om den ena Kammaren skulle förklara, att den toge bort alla böter ur strafflagen, så blefve detta ej något Riksdagens beslut, med mindre äfven den andra Kammaren fattade samma beslut. Men om böterna stå kvar, så äro de en statsinkomst, och upptagas bland statens »ordinarie inkomster». Då kan sedan uppstå olika meningar, huru vida denna inkomstitel skall upptagas till det ena eller det andra beloppet, och kan man ej enas derom, eger man rösta gemensamt för att få i statsregleringen uppförd en bestämd summa. Men detta är en sak, och en annan är att besluta om grunderna för denna inkomst. Det finnes ju för öfrigt flere af dessa inkomster, t. ex. telegrafmedlen, jernvägstrafikmedlen m. fl., hvilkas bestämmande beror icke af Riksdagen, utan af Kongl. Maj:t. Det är således omöjligt för Riksdagen att i afseende å dessa inkomster besluta gemensam votering, i den betydelse man här velat taga densamma. När lagstiftaren talar om statens *reglerande*, är det således nog hans afsigt att tala om både utgifter och inkomster, men endast om beräkningen af dessa utgifter och inkomster. Så kan det äfven på utgiftssidan förekomma fall, då gemensam votering ej får ega rum, nemligen om den ifrågavarande utgiften är förenad med en organisationsfråga, ty om organisationsfrågor får man ej rösta gemensamt, men väl om utgifter. Nu äro emellertid de flesta utgifter icke förbundna med organisationsfrågor, och därför betraktar man dem, då stridiga meningar uppstå, i allmänhet såsom föremål för gemensam votering. Men med inkomsterna är det alldeles tvärt om. Det finnes icke någon enda inkomst, som ej är förenad med några andra bestämmelser, som ej höra till statsregleringen, men som ligga till grund för att inkomsten finnes, och hade lagstiftaren velat i Regeringsformen eller Riksdagsordningen bestämma, att det i sådana frågor skulle voteras gemensamt, hade han tydligen uttryckt det. Han har också uttryckt det på ett ställe, men ej i det fall, hvarom nu är fråga. Deraf drager jag den slutsats, att gemensam votering i detta fall ej kan ifrågakomma, och instämmer följaktligen med dem, som ansett att sådan votering här ej bör ega rum.

Häruti instämde Herr *Bokström*.

Vidare anförde

Herr *Wieselgren*: Äfven jag ber att få instämma med den föregående talaren likasom med talaren på upsalabänken. Hvarföre jag egentligen begärde ordet, var för att gifva svar på en fråga, som framställdes af min vän på ölandsbänken. Han åberopade att under forna tider 69 § Regeringsformen låg till grund för omröstningar i

fråga om ordinarie inkomster och sporde, om ej Stats-Utskottet hade samma rätt nu som då. I denna hans fråga fann jag en förklaring af det annars rätt oförklarliga förhållandet, att Stats-Utskottet grundat sin framställning ensamt på 69 § Regeringsformen. Jag skall emellertid be att till svar på den ärade talarens fråga få uppläsa första punkten af 11 § i de för Riksdagen gällande reglementariska föreskrifterna. Den lyder på följande sätt: »Då i fråga, *hvarom uti 65 § Riksdagsordningen förmäles*, Kamrarne fattat stridiga beslut, och dessa ej på vederbörande Utskotts förslag blifvit sammanjemkade, åligger det Utskottet att uppsätta förslag till voteringspropositioner för den omröstning som, *enligt nämnda §*, skall för frågans afgörande i Kamrarne ega rum.» Jag tror att med anförande af detta utaf Riksdagen, naturligtvis i öfverensstämmelse med Riksdagens uppfattning af grundlagens bud antagna stadgande, frågan är besvarad.

Jag kan således ej finna annat än att äfven Andra Kammaren, som jemväl för sin del gillat och antagit dessa reglementariska föreskrifter, åtminstone den 8 April 1868 egde samma mening, som nu af åtskilliga talare här förfäktats, nemligen att det är Riksdagsordningens 65 §, som bemyndigar Utskottet att framlägga förslag till gemensam votering, och att således sådana förslag, som icke kunna grundas på 65 § Riksdagsordningen, icke heller böra af Stats-Utskottet framläggas. Jag har blott velat uttala denna min mening och har för öfrigt endast att tillägga, att då så många framhållit att Regeringsformen, såsom varande den äldre lagen, bör gälla framför Riksdagsordningen, som är den yngre, detta är en praxis, alldeles motsatt den, som eljest brukar följas; ty det vet hvar och en, att en yngre lag ändrar en äldre och icke tvärt om.

Herr Grefve Sparre: Jag var icke tillstädes i början af diskussionen, men jag kan icke föreställa mig, att någon ledamot under denna del af diskussionen yttrat någon misstanke eller något ord tydande derpå, att Stats-Utskottets majoritet skulle vilja trampa grundlagen under fötterna. För min del är jag öfvertygad om, att detta icke kunnat ske, och att således de yttranden, här fäldes derom, sakna grund. För egen del ber jag blott att här få öppet votera. Jag har icke för afsigt att försöka öfvertyga någon medlem af Kammaren, men jag har behof af att öppet få uttala min mening. Jag tror mig kunna göra detta så mycket mera opåtaladt, som jag tror mig kunna täfla med hvilken ledamot här i Kammaren som helst i intresse för denna frågas lyckliga lösning, och jag anser, att en afskrifning af grundskatterna vid denna riksdag med 10 procent bort ske. Jag har redan förut, då denna fråga förevar till behandling i Kammaren, tillkännagifvit min uppfattning rörande densamma, och, jag upprepar det, jag täflar med hvem som helst i liflig önskan att detta nu måtte ske. Jag kan icke föreställa mig, att jag kan vara påverkad af någon partiskhet i detta fall, möjligen ofrivilligt, ty jag tror icke, att någon är frivilligt partisk i denna fråga, men det kan ju hända, att våra önsknningar i någon mån inverka på vår uppfattning af saken. Jag ber få säga, att jag anser Regeringsformens § 69 och Riksdags-

Angående omröstningsförslag i fråga om afskrifning å grundskatter.
(Forts.)

Angående
omröstnings-
förslag i
fråga om af-
skrifning å
grundskatter.
(Forts.)

ordningens § 65 fullkomligt med hvarandra öfverensstämmande. Regeringsformens § 69 kunde tala om statens reglerande, derföre att § 64 talat om rikets ordinarie statsmedel och inkomster, hvilka stå under Konungens disposition. Det var således icke nödvändigt att i nämnda § 69 särskildt betecknades det, som redan var afgjordt genom stadgandet i § 64, och derför kunde, enligt min uppfattning, och efter det denna fråga var afgjord der, med uttrycket i 69 § "statens reglerande" omöjligen afses ordinarie inkomster, då derom talas i § 64. Jemför jag nu med § 69 Regeringsformen § 65 Riksdagsordningen, står det i denna: "när i fråga om statsutgifter eller bevillning eller angående Riksbankens eller Riksgäldskontorets styrelse och förvaltning, inkomster och utgifter", således i första momentet blott om statsutgifter och bevillning, i andra momentet om Riksgäldskontorets och Riksbankens inkomster och utgifter. Jag tror för den skull, att § 65 i Riksdagsordningen är i fullkomlig öfverensstämmelse med § 69 i Regeringsformen, och att således hvad som menas med statens reglering icke endast förklaras genom föregående § 64 i Regeringsformen utan jemväl genom § 65 i Riksdagsordningen. Att under ständsriksdagarnas tid en votering skett, på sätt talaren på ölandsbänken nyss angaf, kan förklaras deraf, att Riksdagsordningen då icke innehöll ett sådant stadgande, som det nuvarande, utan hänvisade blott till § 69 Regeringsformen, utan att skilja mellan inkomster och utgifter, såsom den nuvarande § 65 i Riksdagsordningen gör. Men då nämnde paragraf i Riksdagsordningen gjort denna skilnad mellan inkomster och utgifter, så anser jag för min del, att den måste iakttagas. Emellertid har jag den fullkomligaste aktning för hvars och ens mening; vår aktade vice Talman har enligt min öfvertygelse med sådant lugn framställt sin åsigt i detta afseende, och jag får erkänna ofullkomligheten af min egen uppfattning af frågan. Vid hans yttrande ber jag blott att få göra en anmärkning. Han sade, att i vissa frågor har enligt grundlagen hvardera Kammaren veto, men det borde icke få förekomma i sådana frågor som dessa. Det är fullkomligt sant, men hvarföre äro då statsutgifter och bevillning undantagna från hvardera Kammarens veto. Orsaken härtill torde vara, att hela maskineriet gått sönder, om det icke funnits ett sätt för lösningen af dessa frågor, och derföre måste man genom en gemensam votering lösa dem. Man kan låta en organisationsfråga falla, men icke en fråga om statsutgifter. Deremot kan man genom den ena Kammarens veto beträffande en ordinarie statsinkomst låta frågan förfalla, ty statsinkomsten finnes i alla fall. Hufvudsaken är, att man 1809 betraktade de ordinarie statsinkomsterna såsom så beskaffade, under Konungens disposition varande medel, hvaröfver Riksdagen icke hade dispositionsrätt, och då uteslöt icke stadgandet i § 69 Regeringsformen en statsreglering. Ty det är väl tänkbart, att, då jag reglerar staten, jag först upptager de säkra inkomster, jag har, öfver dem behöfver jag icke votera. Öfver de osäkra posterna deremot, såsom t. ex. utgifter, öfver dem måste jag votera för att få staten att gå i hop.

Jag har blott velat uttala denna mening såsom skäl, hvarför jag

instämmer med dem, som vilja att Stats-Utskottets förslag lägges till handlingarne.

Herr Danielson: Jag har begärt ordet för att inlägga en allvarlig protest mot den uppfattning Grefve Sparre ville göra gällande, då han yttrade att statens ordinarie inkomster bära helt och hållet stå under Konungens disposition. Jag ber den värde talaren vara god och läsa den af honom återopade grundlagsparagrafen till slut. Det heter nemligen i fortsättningen af ifrågavarande paragraf: "att till de af Riksdagen pröfvade behof och efter den upprättade staten anordnas". Jag tror att det är helt annat än till Konungens disposition. Jag vill hoppas, att vi ännu icke hunnit så långt, att Riksdagen förlorat sin beskattningsrätt. Skulle den uppfattningen blifva gällande, då skulle Riksdagens sammanträden icke tjena mycket till. Jag vill således på det allra bestämdaste protestera mot en sådan uppfattning. Det är väl Riksdagen utslutande, som skall hafva beskattningsrätten i sin hand. Jag vill fråga, om det finnes någon i denna Kammare, som kan framvisa en enda rad i grundlagen, som förbjuder gemensam votering om nu ifrågavarande statsinkomster. Det kunna herrarne icke. I afseende på Grefve Sparres yttrande, då han förmenade att 65 § Riksdagsordningen och 69 § Regeringsformen stå i full öfverensstämmelse med hvarandra, så vill jag icke bestrida denna hans uppfattning, men då måste det också vara klart, att gemensam votering i detta fall bör ega rum. Genom detta uttalande, som endast är en bekräftelse på hvad Herr Wieselgren nyss yttrade, när han skulle bemöta mig, ty han sade också, så vidt jag kunde uppfatta honom, att dessa paragrafer stå i öfverensstämmelse med hvarandra, har jag fått ett ytterligare stöd för min åsigt. Det är gifvet, att herrarne icke kunna öfvertygas och icke vilja erkänna den uppfattning, Utskottet uttalat i denna fråga, men hur herrarne än söka bortresonera saken, tror jag dock icke att det skall lyckas, utan jag hoppas att kommande Riksdagar skola veta att häfda Riksdagens rätt i dylika fall.

Herr Lyttkens: Grefve Sparre började sitt anförande nyss med att så sant och vackert säga, att han trodde, det ingen med skäl kunde påstå att Stats-Utskottet i förevarande fall velat trampa grundlagen under fötterna. I denna hans mening ber jag att i allo få instämma, ty jag tror att hvar och en i denna fråga följt sin öfvertygelse. Men å andra sidan vill jag också instämma med Herr vice Talmannen deruti, att de grundlagsparagrafer, som från den ena eller andra sidan kunna återopas i denna fråga, icke äro så fullkomligt klara och tydliga, att icke olika uppfattningar inom Kammaren kunna ega rum. I fortsättningen af sitt anförande gjorde Grefve Sparre en häntydning om, att våra enskilda önsknningar möjligen hade någon del i att bestämma vårt beslut, men deremot vill jag för min del åtminstone på det bestämdaste protestera. Jag har nemligen icke något enskildt intresse, som skulle kunna inverka på min åsigt i denna fråga, ty jag eger icke någon jord, som är betungad med grundskatter, och dock har jag samma öfvertygelse som Herr vice Talmannen, eller att gemensam votering bör ega rum och det på de af honom och

*Angående
omröstnings-
förslag i
fråga om af-
skrifning å
grundskatter.
(Forts.)*

*Angående
omröstnings-
förslag i
fråga om af-
skrifning å
grundskatter.
(Forts.)*

Herr Danielson anförda skäl, med hvilkas upprepande jag icke vill trötta Kammaren. Endast det vill jag tillägga, att då gemensam votering icke en utan flere gånger egde rum i likartade frågor under det gamla representationsskicket, och då jag betänker hvad Karl den femtonde, det nya representationsskickets skapare, vid ett tillfälle yttrade till statsrådsprotokollet, nemligen att genom det nya statsskicket de hittills gällande grunderna för förhållandet mellan Konungen och representationen icke skulle förändras, så anser jag för min del, att det ligger en så betydlig tyngd i den vågskålen, som lutar åt det hållet att gemensam votering bör ega rum.

På denna grund yrkar jag bifall till den af Stats-Utskottet nu föreslagna voteringspropositionen.

Herr Grefve Sparre: Till en början får jag tillkännagifva att, när man läser upp en grundlagsparagraf, det icke alltid är nödvändigt att läsa upp den helt och hållet, ty det skulle då mången gång kunna hända att läsningen blefve allt för lång. Det var just på grund häraf som jag endast läste upp de orden: "Så väl rikets ordinarie statsmedel och inkomster som hvad, på sätt omförmäldt är, under namn af extra ordinarie utlagor eller bevillningar till statsverket af Riksdagen anslås, vare under Konungens disposition". Jag har aldrig tänkt bestrida, att Riksdagen eger rätt att pröfva de särskilda behofven, utan ville endast framhålla, att i 64 § afhandlas rikets ordinarie inkomster och i den 69 § statens reglerande och bevillningens derefter lämpade belopp.

Derför att jag icke står och läser upp långa paragrafer, bör man väl ej draga den slutsatsen, att jag vill förneka den ena eller andra delen. Den ena af dessa paragrafer berör de ordinarie statsinkomsterna och den andra hela statsregleringen.

Till den siste talaren vill jag svara, att jag alldeles icke antydt att här vore fråga om enskilda önskningsmål. Jag sade endast, att, emedan jag sjelf kände mig möjligen något inverkad af mina önsknin- gar, trodde jag mig veta, att, ehuru jag hyste denna önskan för sakens framgång, men ändå vore af motsatt mening, kunde jag åtminstone icke anses partisk. Jag har icke tillåtit mig ens den aflägsnaste an- tydan, att någon skulle vilja votera efter sina önsknin- gar, utan att jag håller före, att hvar och en voterar efter sin uppfattning.

Detsamma vill jag äfven svara talaren på ölandsbänken, hvilken sade, att man icke ville sjelfva saken. Vi vilja hvar och en — derom är jag öfvertygad — tyda grundlagen efter bästa förstånd och samvete. Något annat har jag icke att säga.

Då icke någon af Kammarens ledamöter vidare anmält sig att afgifva yttrande beträffande det föreliggande förslaget till voterings- proposition, yttrade:

Herr Talmannen: Jemlikt § 63 Riksdagsordningen, jemförd med § 69 Regeringsformen och § 65 Riksdagsordningen, anser jag före- liggande fråga hafva förfallit, till följd af Kamrarnes skiljaktiga beslut,

och finner jag mig deraf förhindrad att framställa proposition å bifall till Stats-Utskottets hemställan i nu föredragna punkt.

Härefter begärdes ordet af

Herr vice Talmannen Ifvarsson, som yttrade: Efter den förklaring Kammaren hört från Herr Talmannen och då, enligt hvad nyss är nämnt, Första Kammaren redan afslagit Utskottets förslag och således förskastat den föredragna voteringspropositionen, hvarigenom frågan är förfallen, får jag hemställa, att Kammaren måtte låta vid Herr Talmannens propositionsvägran bero. När jag gör denna hemställan, sker det derföre, att jag anser det ändamålslost att nu längre fortsätta denna strid, dels af den orsak, att ett vädjande till Konstitutions-Utskottet icke skulle vare sig lösa eller binda i och för liknande frågors framtida behandling, och dels derföre att, när den ena Kammarren afslagit ett förslag till voteringsproposition, någon gemensam votering ändå icke kan ega rum. Jag gör denna framställning, såsom jag nyss yttrade, utan att jag dermed vill anses hafva öfvergifvit den åsigt, jag nyss uttalat, nemligen att Regeringsformen bör hafva företräde framför Riksdagsordningen i frågor af den beskaffenhet, som den här föreliggande. Jag hemställer sålunda på anförda skäl och den åsigt, jag uttalat, att Kammaren låter bero vid Herr Talmannens förklaring, och att memorialet i följd deraf lägges till handlingarne.

I detta yttrande instämde Herrar *Sv. Nilsson, G. Jansson* i Krakerud, *Dahn, Olof Andersson, C. Carlson, J. E. Ericsson* i Ahlberga, *Eliasson, Liss Ol. Larsson, M. Nilsson* i Espinge, *N. Nilsson* i Vrångebol, *Sjö, J. Pettersson* i Alfvesta, *J. P. Nilsson, J. Andersson* i Häckenäs, *J. Jonasson* i Gullaboås, *J. Jonasson* i Rasslebygd, *N. Petersson, J. A. Ericsson, C. Johanson, S. M. Olsson, Lyttkens, Borg, A. Svenson* i Bossgården, *Björkman, Folke Andersson, Smedberg, L. J. Larsson, Wallenius, Trulsson, Danielson, A. Johansson, Assarsson, M. Jonsson, Segerlind, A. Bengtsson, J. Andersson* i Jönvik, *J. Andersson* i Knarrevik, *O. B. Olsson, A. Hansson, Lasse Jönsson, J. Larsson* i Nordmarkshyttan, *Ola Månsson, O. Ljunggren* m. fl.

Vidare anförde:

Herr Friherre Leijonhufvud: Jag ber att få instämma i de motiv och det slut, hvartill Herr Talmannen kommit. Deremot kan jag *icke* underskrifva vice Talmannens motiv för sitt förslag om punktens läggande till handlingarne.

Herr Asker: Jag anhåller att få afstå från mitt förut framställda yrkande och ber att få förena mig i det af vice Talmannen framställda förslag om memorialets läggande till handlingarne.

Herr von der Lancken: Då äfven jag förut yrkat afslag, ber jag nu att, med afstående från detta yrkande, få förena mig med Friherre Leijonhufvud.

*Angående
omröstnings-
förslag i
fråga om af-
skrifning å
grundskatter.
(Forts.)*

Angående
omröstnings-
förslag i
fråga om af-
skrifning å
grundskatter.
(Forts.)

Härmed förklarades öfverläggningen afslutad i hvad densamma afsåg Herr Talmannens vägran att framställa proposition å bifall till det af Stats-Utskottet i förevarande punkt framställda omröstningsförslag; och beslöt Kammaren efter af Herr Talmannen i sådant afseende gifven proposition, att låta vid berörda propositionsvägran bero.

Sedan vidare öfverläggningen, jemväl i hvad den rörde sjelfva omröstningsförslaget, förklarats slutad, samt Herr Talmannen framställt propositioner på de återstående yrkanden som i detta afseende förekommit, nemligen dels afslag å samma förslag och dels förslagets läggande till handlingarne, beslöt Kammaren, att ifrågavarande omröstningsförslag skulle, såsom icke föranledande vidare åtgärd, läggas till handlingarne.

I fråga om
gemensam
votering
rörande af-
skrifning å
indelnings-
verket.

Punkten II.

I anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut i fråga om Utskottets i punkten B, mom. 1 af Utlåtandet N:o 33 framställda förslag, att för beredande från och med början af år 1885 åt rust- och rotehållare af en lättnad i rustnings- och roteringsbesvärerna, motsvarande 10 procent af besvärens värde, måtte å ordinarie stat under riksstatens fjerde och femte hufvudtitlar uppföras särskilda förslagsanslag till belopp, å den förra hufvudtiteln af 475,000 kronor och å den senare af 75,000 kronor; hade Utskottet i förevarande punkt föreslagit följande voteringsproposition:

“Den, som vill att Riksdagen beslutar,

att för beredande från och med början af år 1885 åt rust- och rotehållare af en lättnad i rustnings- och roteringsbesvärerna, motsvarande 10 procent af besvärens värde, måtte å ordinarie stat under riksstatens fjerde och femte hufvudtitlar uppföras särskilda förslagsanslag till belopp, å den förra hufvudtiteln af 475,000 kronor och å den senare af 75,000 kronor; börande i fråga om understödets utbetalande iakttagas:

att prestationerna för hvarje rusthåll eller rote bestämmas regements-, corps- och, vid båtsmanshållet, kompanivis till nedannämnda värden:

vid berustade kavalleriet:

för Lifregementets dragoncorps	} 350 kronor,	
„ Lifregementets husarcorps		
„ Smålands husarregemente		320 „
„ Skånska husarregementet		300 „
„ Skånska dragon- d:o		

vid berustade infanteriet:

för Lifregementets grenadiercorps	} 320 „
„ Vestgöta regemente	
„ Andra Lifgrenadierregementet	310 „

för Smålands grenadierbataljon 300 kronor,

vid roterade kavalleriet:

för Jemtlands hästjägarecorps (för dubbelrote) 300 ”

vid roterade infanteriet:

för Första Lifgrenadierregementet..... } 180 ”

” Uplands regemente } 180 ”

” Vestgöta Dals ” } 170 ”

” Skaraborgs ” } 170 ”

” Nerikes ” } 160 ”

” Vermlands ” } 160 ”

” Vestmanlands ” } 150 ”

” Jönköpings ” } 150 ”

” Kronobergs ” } 150 ”

” Kalmar ” } 150 ”

” Dalregementet } 150 ”

” Bohusläns regemente } 150 ”

” Helsinges ” } 140 ”

” Elfsborgs ” } 140 ”

” Vesterbottens fältjägarecorps } 150 ”

” Södermanlands regemente } 130 ”

” Jemtlands fältjägarecorps } 130 ”

” Norra Skånska infanteriregementet } 130 ”

” Södra Skånska ” } 130 ”

” Norrbottens fältjägarecorps } 130 ”

vid berustade båtsmanshållet:

för Blekinge 1:a—6:e kompani 110 ”

” Södra Möre 1:a--3:e ” 100 ”

vid roterade båtsmanshållet:

för Tjusts kompani } 130 ”

” Gotlands 1:a och 2:a } 130 ”

” Södermanlands 1:a och 2:a } 130 ”

” Södra Roslags 1:a och 2:a } 130 ”

” Norra » 1:a och 2:a } 130 ”

” Andra Norrlands 1:a och 2:a } 130 ”

” öfriga båtsmanskompanier 120 ”

” frälseroteringen i Blekinge och Södra Möre 130 ”

” utsockne frälsehemman i Halland (half vakansafgift) 60 ”

att till grund för beräkningen af det understöd, som består hvarje rusthåll eller rote, skola läggas ofvannämnda värden, med undantag för med ordinarie rotering, till hälften emot annan roterad jord, belagda hemman inom de f. d. privilegierade jernbergslagen, hvilka hemmans roteringsskyldighet för hvarje rote skall bestämmas till hälften

I fråga om gemensam votering rörande afskrifning & indelningsverket.
(Forts.)

I fråga om
gemensam
votering
rörande af-
skrifning å
indelnings-
verket.
(Forts.)

af ofvannämnda medelvärde för det regemente, till hvilket de äro in-
delade eller inom hvars stånd de äro belägna;

att understöd icke bestås

a) sådana vakanta rusthåll och rotar, hvilkas vakansafgifter jemte
öfriga prestationer icke uppgå till åttio procent af ofvan angifna
medelvärde för det regemente, corps eller kompani, hvartill de höra;
b) soldatrotarne inom Särna, Idre och Hede byalag i Kopparbergs
län, båtsmansrotarne på Visingsö samt de nio båtsmansrusthåll i Kal-
mar län, för hvilka presterskapet emot eftergift af sina utlagor er-
lägger vakansafgift, äfvensom städernas båtsmanshåll;

att till öfriga rusthåll och rotar skall utbetalas ett årligt under-
stöd, som för rotar, hvilka icke åtnjuta understöd af statsmedel, be-
stämnes till 10 procent af ofvannämnda medelvärden, men för rust-
håll och sådana rotar, som åtnjuta understöd af statsmedel, till 10
procent af det belopp, hvarmed ofvan upptagna medelvärde öfverstiger
värdet af det för rustningen eller roteringen åtnjutna understöd, hvarom
i nästföljande punkt säges;

att de till statsverket indragna ränte- och tiondeanslag äfvensom
sådana afskrifna räntor, för hvilka ersättning till rusthåll och rotar
nu utbetalas efter årlig medelmarkegång, skola omsättas till penningar
efter medeltalet af 1873—1882 årens medelmarkegångspris, och skall
beloppet deraf med tillagd forsellönersättning å spanmålen, beräknad
till 8 öre kubikfoten för råg och korn samt 6 öre kubikfoten för
hafre, för hvarje rusthåll eller rote sammanföras med det till rust-
hållet eller roten eljest från statsverket utgående penningeanslag; samt

att de ytterligare bestämmelser, som för utbetalningen af detta
understöd kunna finnas erforderliga, må af Kongl. Maj:t meddelas;
röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej.

Vinner Nej, är Stats-Utskottets förslag i Utlåtande N:o 33 under
punkten B mom. 1:o) af Riksdagen afslaget.“

Äfven beträffande denna punkt hade Utskottets ledamöter Herrar
Grefve *G. Sparre*, *R. Montgomery-Cederhielm*, Friherre *H. M. Palm-
stierna*, Friherre *R. von Kræmer*, Grefve *C. Beck-Friis*, *L. W. S.
Lothigius*, *L. M. Nordenfelt*, Friherre *G. Tamm*, Grefve *S. Lagerberg*,
R. Törneblad, *C. G. Casparsson* och *J. Widén* afgifvit reservation
af enahanda innehåll som i fråga om punkten I.

Sedan omröstningsförslaget blifvit uppläst, yttrade

Herr Friherre Lejonhufvud: Jag är af den uppfattningen, att
icke heller i denna punkt gemensam votering kan ega rum. Regerings-

formens § 80 säger, att "krigsmakten till häst och fot så väl som båtsmanshället af rotering och indelning förblifver vid de med landet och städerna upprättade kontrakter och indelningsverk, hvilka till deras hufvudgrunder skola orubbade vara, intill dess Konungen och Riksdagen finna nödigt någon ändring deruti samfäldt att göra; kunnande ingen ny eller tillökad rotering, utan genom Konungs och Riksdags sammanstående beslut, tillkomma." Här är således åter en sådan punkt, som den, hvarom nyss talats, ty den afser ingen tillfällig utan en fortvarande förändring. Om man nemligen fortgår på den nu föreslagna vägen, skall det naturligtvis följa, att man i år afskrifver *en* del och ett annat år *en annan* del och på sådant sätt betalar igen till rust- och rotehållarne allt, som de nu utgöra. Detta är naturligtvis en fullkomlig rubbning af indelningsverket i dess innersta rot, och sådant kan *icke* ske utan att Konung och Riksdag gemensamt samtycka dertill. Beslutet i en sådan fråga måste fattas likstämmt i begge Kamrarne, och då nu olika beslut i denna punkt fattats i Första och Andra Kammaren, kan gemensam votering icke grundlagsenligt ifrågakomma. Jag får därför anhålla om punktens läggande till handlingarne.

I fråga om gemensam votering rörande afskrifning å indelningsverket.
(Forts.)

Herr Ola Andersson: Äfven jag kunde hafva haft åtskilligt att vid den nyss afgjorda punkten anföra. Men jag afstod då från att yttra mig, hufvudsakligen af det skäl, att jag från början önskade, att frågan icke hade framkommit i den form, som nu skedde, utan hade trott att båda dessa frågor borde lösas helt och hållet på en gång, hvarigenom man för framtiden komme ifrån de förvecklingar, som nu äro med dem förbundna. Men då nu den siste talaren såsom skäl för sitt yrkande om afslag å den nu föredragna voteringspropositionen åberopat 80 § Regeringsformen, som afhandlar båda statsmakternas rätt med afseende å hufvudgrunderna för indelningsverket, och då jag äfven förnummit, att samma skäl blifvit af Herr Talmannen i Första Kammaren åberopadt såsom skäl för propositionsvägran, samt slutligen Herr Rydin och andra med honom behagat sammanblanda frågan om formen, huru Riksdagen skall besluta, med frågan om Konungens och Riksdagens inbördes rättigheter, föranlättes jag att häremot inlägga en liten gensaga. Här är icke fråga om annat än formen och ordningen, uti eller genom hvilken en hos Riksdagen väckt fråga skall afgöras, icke alls derom huru vida Riksdagen ensam kan hafva rätt att rubba grunden för indelningsverket, i fall sådant nu vore i fråga. En sådan fråga och denna äro två alldeles skilda saker, och genom sammanblandning af olika saker reder man icke en fråga utan krånglar bort den. Om man äfven vill medgifva, att någon tvetydighet kan förefinnas ur grundlagsenlig synpunkt i den föregående propositionen, då man sammanställer § 69 i Regeringsformen med §§ 63 och 65 i Riksdagsordningen, så kan deremot detta skäl icke användas vid nu föreliggande punkt, emedan det här är fråga endast om en statsutgift, intet annat. Då nu Riksdagen således enligt denna proposition fattar sitt beslut, utan att på något sätt derigenom göra ett uttalande i fråga om Konungens rätt, och då inga an-

I fråga om
gemensam
votering
rörande af-
skrifning ä
indelnings-
verket.
(Forts.)

dra skäl än dem, som jag har bemött, kunna anföras mot denna voteringsproposition, så anhåller jag, att det beslut, hvartill Utskottet kommit, och i hvilket äfven jag på här anförda skäl deltagit, äfven måtte blifva Kammarens.

Med Herr Ola Andersson instämde Herrar *A. Persson, P. Pehrsson* i Törneryd, *H. Andersson, Börjesson, Olof Andersson, P. Pehrsson* i i Norrsund, *Folke Andersson, Borg, N. Petersson, Liss O. Larsson, Sv. Nilsson, Joh. Jönsson, Dahn, Ljungman, N. Nilsson* i Vrängebol, *M. Jonsson, J. Anderson* i Tenhult, *J. F. Carlsson, P. Persson* i Isie, *Öberg, O. B. Olsson, N. Nilsson* i Espinge, *Boman, C. J. Petersson, Assarsson, Wallenius, Joh. Jonson, L. Nilsson* m. fl.

Herr Rydin anförde: Jag har blifvit uppkallad med anledning af den siste ärade talarens anmärkning, att jag skulle i mitt yttrande rörande förra punkten hafva sammanblandat frågan om gemensam omröstning med frågan om Konungens och Riksdagens inbördes rätt i sak. Jag yttrade mig icke derom, utan endast om Kamrarnes förhållande till hvarandra med hänsyn till frågan om gemensam omröstning. Således berodde hans uppfattning i detta hänseende på ett missförstånd, eller också hörde han icke hvad jag sade. Skall åter anmärkningen röra hvad jag vid debatten angående rustnings- och roteringsbesvärens afskrifvande yttrade derom, att det då föredragna förslaget afsåg ändring i Regeringsformens § 80, så vill jag påminna, att jag då yttrade, att ingen fråga, som rör *ändring af lag*, såsom förhållandet är med förslaget till afskrifning af rustnings- och roteringsbördan, kunde anses såsom en fråga om statsregleringen och således icke heller kunde komma under gemensam omröstning. Jag yttrade då icke heller något om Konungens och Riksdagens förhållande till hvarandra. Jag anser nemligen med talaren, att detta är en fråga, som icke tillhör denna diskussion. Jag har således icke gjort mig skyldig till någon sammanblandning; var det någon, som gjorde det, så var det den ärade talaren på hallandsbänken, då han yttrade sig vid det tillfälle, då fråga var om föredragningen af Stats-Utskottets betänkande i afskrifningsfrågan.

Herr Danielson: Då man nu erfarit och fått besannadt det rykte, som gått man och man emellan, att Talmannen ansett sig böra vägra proposition på den föregående punkten, och man kan hafva anledning tro, att samma förhållande skall inträffa jemväl med denna, så har jag begärt ordet för att äfven i detta fall uttala min mening. Jag är för min del öfvertygad, att, äfven om man kunnat hysa betänkligheter med afseende å den föregående punkten, så är det väl alldeles omöjligt att göra det vid denna, ty här är ovilkorligen fråga endast om en statsutgift. Hvar och en kan se, att här gäller frågan om uppförande af ett anslag af 475,000 kronor å fjerde- och 75,000 kronor å femte hufvudtiteln. Detta är väl en så ren statsutgift som möjligt. Nu säger man, att som denna statsutgift vore afsedd att lin-

dra rust och rotehållarnes åligganden, så skulle man genom att besluta densamma, rubba de kontrakt, som finnas omtalade i § 80 Regeringsformen; men som det i denna § står taladt om en rubbning i dessa kontrakts hufvudgrunder, så vill jag fråga, kan ett beslut angående denna statsutgift rubba dessa hufvudgrunder? Mig synes som hufvudgrunderna förblefve desamma, då ju rust- och rotehållare fortfarande skulle anskaffa både hästar och karlar. Här är endast fråga om en hjälp, som jag tror med fullt skäl är betingad deraf, att regering och Riksdag gång efter annan genom sina beslut gjort rust- och rotehållarnes åligganden drygare, än de ursprungligen varit. Således kan något sådant icke anses innebära en förändring i hufvudgrunderna för de kontrakt, som omtalas i § 80 af Regeringsformen, och jag tror det skall blifva mycket svårt att anföra något bevis mot detta påstående.

Jag ber att få anföra ett exempel till belysande af riktigheten af detta påstående. Då vi vid 1873 och 1874 årens riksdagar voterade om dyrtidstillägg åt tjänstemän eller då vi för ett par år sedan voterade om löneförhöjning åt elementarlärare, var detta något annat än en hjälp åt dessa personer? Nej, men då ville man nog vara med om att votera, men nu deremot vill man det icke, då det är fråga om att räkna en hjälp åt sådana personer, af hvilka staten drager större fördelar, än det ursprungligen varit afsedt. Jag vill i detta fall yrka bifall till Utskottets förslag, hvilket jag tror ingen skall kunna hafva ringaste verkligt skäl att motsätta sig.

Häruti instämde Herrar *Carl Johanson, Wikstèn, Norén, Smedberg, A. Johansson, Carl Persson, Sandberg, Magnusson, J. Pettersson, And. Hansson, Nils Olsson, A. Svenson* i Bossgården, *P. Nilsson, E. Olsson, J. A. Ericsson, A. P. Lind, L. J. Larsson, Meijenvqvist, Marcusson, Eliasson, J. R. Ericsson* i Ahlberga m. fl.

Vidare anförde:

Herr Friherre Leijonhufvud: Jag ber att till en början med anledning af Herr Danielsons yttrande få erinra, att här icke är fråga om saken, utan om formen. Här är icke fråga om, huru vida vi äro benägna att hjälpa och underlätta eller icke, utan saken bör här behandlas alldeles oberoende af huru vida den gäller ett stort eller litet belopp. Af Herr Danielsons yttrande kunde jag finna, att han icke riktigt kunnat uppfatta min tankegång. Jag vill då, för att hjälpa honom, taga ett exempel. Antag att Riksdagen voterade vissa summor för att återbetala de böter, hvartill brottslingar blifvit fälda, det blefve ju då en ren statsutgift, dessa böter, hvartill tjufskyttar och andra blifvit dömda. Så vidt jag kan begripa, skulle en sådan åtgärd rubba grunderna för brottmålslagen. Nu, utan all slags jemförelse i öfrigt, är det ju gifvet, att om jag till rust- och rotehållaren återlemnar hvad han utbetalt, så rubbar jag ju derigenom grunden, hvarpå hans kontrakt är uppgjort. På samma sätt om jag återgifver åt en arrendator den arrendesumma, han erlagt, så rubbar jag ju hans kon-

I fråga om gemensam votering rörande afskrifning å indelningsverket.
(Forts.)

I fråga om gemensam votering rörande afskrifning å indelningsverket.
(Forts.)

trakt, ty detta är icke något, som står på papperet. Det är alldeles klart, att om man fortgår på en sådan väg, så rubbas grunderna för hela indelningsverket, och det är derföre, som jag anser, att en gemensam votering här icke kan ega rum.

Herr Ola Andersson: Den siste talaren gjorde sig äfven skyldig till en liknande sammanblandning, som jag nyss anmärkt. Så länge Kongl. Maj:t eger beslutanderätt i afseende å grunderna för indelningsverket, så länge betyder det ingenting, om Riksdagen i frågor, som kunna beröra hufvudgrunderna för detsamma, fattar sina beslut genom gemensam votering eller annorledes, och således kan ej Konungens rätt blifva kränkt genom det sätt, på hvilket Riksdagen fattar sina beslut.

Herr Rydin yttrade, att han i sitt förra anförande icke berört frågan om de båda statsmakternas inbördes rättigheter. Jo, han yttrade bland annat: "genom 1809 års Regeringsform kunde Riksdagen icke få större magt än Konungen haft förut." Var detta icke att beröra de båda statsmakternas rättigheter i afseende på statens ordinarie inkomster? Han sade vidare: "de ordinarie statsinkomsterna äro helt och hållet skilda från statsregleringen". Och till stöd derför åberopar han grundlagsparagrafer. Jag ber att få hänvisa till protokollet och är öfvertygad, att jag antecknat i hufvudsak riktigt. Han yttrade vidare att Riksdagen icke hade rätt att votera öfver de ordinarie statsinkomsterna och anförde såsom exempel böter och mycket annat. Var icke detta att tala om de båda statsmakternas rättsställning till hvarandra? Då emellertid Herr Rydin medgifvit, åtminstone indirekt, att i *detta* fall något sådant icke nu föreligger, utan det här endast gäller det sätt, på hvilket Riksdagen skall afgöra denna fråga, så har jag fått en ytterligare bekräftelse till och med af Herr Rydin på min åsigt, att här icke är fråga om någonting annat än i hvilken ordning Riksdagen skall fatta sitt beslut, och då kan man väl icke till stöd för afslag åberopa 80 § Regeringsformen, som talar om båda statmakternas rättighet att deltaga i frågor beträffande hufvudgrunderna för indelningsverket.

Herr Herslow: Jag ber att få öppet erkänna, att jag inför denna punkt af Utskottets memorial står vida mera tveksam än inför den föregående. Ty om jag och måst medgifva, att en åtgärd, sådan som den här föreslagna, nödvändigtvis, om den konsekvent fortsättes, indirekt kommer i konflikt med grundlagsstadganden, så är det alldeles icke lika klart, att åtgärden, så begränsad, som den här föreslås, *redan nu* och *direkt* är i strid med någon enda grundlagsparagraf. Men jag hemställer, om vi verkligen behöfva eller böra inlåta oss i tvist härom, jag föreställer mig, att en stor del af Kammarens ledamöter, äfven af dess majoritet, skall anse, att då redan den första punkten fallit, äfven den andra bör följa efter. Om vi nu här genom en liten partiel afskrifning skilde grundskatter och indelningsverket från deras inre sammanhang, skulle detta blott ytterligare krängla bort den stora framtidsplan, hvars fullständiga genomförande jag hoppas vara framtiden

och den *närmaste* framtiden förbehållet. Dessutom sedan äfven denna andra punkt nu redan blifvit af Medkammaren afslagen, skulle, om vi drefve denna fråga till en strid, den striden blifva farligare än striden mellan en Riksdagens Kammare och dess Talman; ty för sistnämnde strid hafva vi i Konstitutions-Utskottet en sista instans, men för en strid *Kamrarne* emellan hafva vi ingen sådan. Här visar oss grundlagen ingen väg; och det är farligt att gå, der ingen väg finnes.

Då jag således tror att man genom ett bifall till den nu föredragna punkten skulle vinna ganska litet, *då* man deremot, ifall man drefve saken till ett afgörande af Konstitutions-Utskottet och Kamraren dervid finge rätt, riskerade att framkalla en farlig *formel* strid, af hvilken likväl vinsten *realiter* blefve ingen, så hemställer jag, att Kamraren måtte lägga äfven denna punkt af memorialet till handlingarne.

Herrar *von der Lancken*, Grefve *Björnstjerna*, *Fredenberg*, *Hammarberg* och *Lundblad* instämde med Herr Herslow.

Herr Danielson yttrade: Jag begärde ordet med anledning af Friherre Leijonhufvuds försök att genom ett exempel förtydliga sin uppfattning i denna fråga. Jag tror att det exempel, han anförde, haltade ganska väsentligt och på intet sätt klargjorde de åsigt han ville förfäktat. Ännu tror jag och hoppas, att man icke kan jemföra den stora svenska allmänheten med några brottslingar. Vidare sade en annan ärad talare, att man genom att yrka bifall till Utskottets förslag skulle krångla bort frågan. Detta tror jag icke eger någon tillämplighet här, ty det är icke fråga om att *krångla bort* någonting alls och vinna något på andra vägar, än de rent grundlagsenliga, och jag för min del tror, att vi här stå på en fullt grundlagsenlig ståndpunkt. Jag trotsar någon att kunna med skäl visa annorlunda.

Herr vice Talmannen Ifvarsson: Efter den utgång frågan erhållit i Första Kamraren, torde det vara temligen betydelselöst att vidare diskutera densamma inom denna Kamraren; men, då jag det oaktadt begärt ordet, är det derföre, att jag ansett och velat påpeka att det i denna fråga, åtminstone för mig är tydligt, att derom borde voteras. Här finnes ingen olikhet i grundlagarne, här stämma Riksdagsordning och Regeringsform öfverens deri, att votering bör ega rum. Det är nemligen här en ren anslagsfråga, det gäller. Jag har icke heller hört några giltiga skäl anföras mot denna åsigt. Det enda, som skulle tala deremot, vore Professor Rydins yttrande, att det är en lag, som här är i fråga. Man må kalla det en lag eller icke, så kan den dock icke hänföras hvarken till civillag, kriminallag, kyrkolag eller krigslag, icke heller till kommunallag, och det är endast om dessa lagar, samt grundlagsförändringar, som grundlagen säger, att båda Kamrarne skola hafva fattat *sammanstämmande* beslut, innan besluten få kraft af riksdagens beslut. Härvid är att bemärka, att här icke är fråga om annat än en lindring uti rust- och rotheållares bördor och således icke alls om indelningsverkets afskaffande. Således icke om någon

I fråga om gemensam votering rörande afskrifning å indelningsverket.
(Forts.)

I fråga om
gemensam
votering
rörande af-
skrifning å
indelnings-
verket.
(Forts.)

ändring af indelningsverkets grunder och med detsamma icke heller om någon ändring i lag. Men äfven om det vore fråga om en förändring i grunderna, och om man ock ville antaga, att en lagförändring här föreläge, så är det derföre alls icke sagdt, att båda Kamrarnes sammanstående beslut skulle fordras för åstadkommande af ett lagenligt riksdagsbeslut i detta fall. Grundlagarne anvisa endast en utväg i förevarande fall, och den är, att saken afgöres genom votering, dervid majoritetens inom båda Kamrarne sammanräknade röster är afgörande. Sedermera, och för den händelse något anslag beviljas, står det naturligtvis fritt för Kongl. Maj:t att pröfva, om saken hör till de ärenden, hvilka äro beroende af Kongl. Maj:ts samtycke, eller ej, samt i förra fallet godkänna eller förkasta Riksdagens beslut. Jag nedlägger således härmed en protest emot den här i Kammaren uttalade åsigt, att denna fråga ej bör afgöras genom så kallad gemensam omröstning. Då emellertid, såsom jag nyss nämnde, redan Första Kamraren afslagit voteringspropositionen, och ett bifall här således icke skulle leda till någon åtgärd, är det icke värdt att vidare tala om saken för denna gången; förmodligen kommer frågan åter till tals en gång i framtiden och då på ett än mera kraftigt sätt. — Jag yrkar dock bifall till Utskottets förslag i denna punkt.

Med Herr vice Talmannen instämde Herar *Lyttkens, O. B. Olsson, Gunnar Eriksson, Ol. Jonsson, P. Larsson, J. E. Johansson, Gudmundson, N. J. Boström, Grefve Bonde, Lasse Jönsson* och Friherre *Koskull*.

Härefter, och då icke någon af Kammarens ledamöter vidare anmälde sig till erhållande af ordet i förevarande fråga, yttrade:

Herr Talmannen: Då § 69 Regeringsformen och § 65 Riksdagsordningen icke föranleda dertill, att fråga om förändring af indelningsverket kan blifva föremål för gemensam omröstning Kamrarne emellan, och detta förhållande, enligt min uppfattning, icke rubbas derigenom, att, som i närvarande fall, en statsutgift är med frågan förknippad, anser jag densamma, till följd af föreskriften i § 63 Riksdagsordningen, genom Kamrarnes olika beslut hafva förfallit, och är deraf förhindrad att framställa proposition & bifall till Stats-Utskottets hemställan i nu föredragna punkt.

Herr vice Talmannen Ifvarsson erhöll härefter ordet och yttrade: Oaktadt jag bibehåller den åsigt, jag nyss uttalat, så, på den ståndpunkt saken nu befinner sig, hemställer jag likväl, att Kammaren, i likhet med hvad som vid den föregående punkten egt rum, ville låta vid Herr Talmannens förklaring bero och besluta, att Utskottets betänkande äfven i denna punkt läggas till handlingarne.

I detta yttrande instämde Herrar *Ola Andersson, O. B. Olsson, G. Jansson* i Krakerud, *Aug. Peterson, Sv. Nilsson, C. Carlson, Eliasson, J. E. Ericsson* i Ahlberga, *J. Pettersson* i Alfvesta, Friherre *Koskull*,

J. Andersson i Knarrevik, *A. P. Lind*, *Trulsson*, *P. Nilsson*, *L. Nilsson*, *A. Andersson* i Lund, *N. J. Boström*, *J. Larsson* i Blekan, *Folke Andersson*, *Assarsson*, *Segerlind*, *P. M. Larsson*, *Olof Andersson*, *E. Olsson* m. fl.

I fråga om gemensam votering rörande afskrifning å indelningsverket.
(Forts.)

Med bifall till den af Herr vice Talmannen sålunda gjorda hemställan och efter af Herr Talmannen i sådant afseende gifven proposition, beslöt Kammaren låta vid Herr Talmannens propositionsvägran bero.

I fråga om sjelfva omröstningsförslaget beslöt Kammaren, på af Herr Talmannen framställd proposition, att detsamma skulle läggas till handlingarne.

Punkten III.

Bifölls.

§ 4.

Härefter förekom till behandling Stats-Utskottets Utlåtande N:o 44, i anledning af väckt motion om skadeersättning af statsmedel dels till lotsen Joel Bengtsson och hans hustru Sara Maria Olsdotter samt dels till Stina Cajsa Olsdotter för nämnda båda kvinnors oförskylda häktande.

Angående skadeersättning af statsmedel till lotsen J. Bengtsson m. fl.

I berörda inom Andra Kammaren väckta motion hade motionären, Herr *A. P. Lind*, föreslagit att Riksdagen måtte bevilja lotsen Joel Bengtsson i Lakholmen och hans hustru Sara Maria Olsdotter skadeersättning för hustruns oskyldiga lidande i allmänt häkte samt för mannens många resor och öfrigt makarnes obehag med 300 kronor och till Stina Cajsa Olsdotter för hennes häktande och oskyldiga lidande en skadeersättning af 500 kronor.

Utskottet hade emellertid hemställt, att motionen måtte af Riksdagen lemnas utan afseende.

Efter föredragning af ärendet anförde:

Herr *A. P. Lind*: Då Stats-Utskottet enhälligt afslagit min motion, så har jag ringa förhoppning om att få densamma bifallen, men jag vågar dock att till Kammaren göra en vördsam vädjan rörande denna fråga. En hvar, som genomläst Justitieombudsmannens berättelse till föregående Riksdag, skall finna huru oskyldigt dessa personer, nemligen Sara Maria Olsdotter och Stina Cajsa Olsdotter, blifvit häktade och i häkte kvarhållna, den förstnämnda under 3 dagar och den senare under 14. Då man väl kan tänka sig de lidanden, som dessa personer måste utstå under den tid de sutto häktade, samt de utgifter, som de fingo vidkännas så väl under rättegången som sedan, så hoppas jag, att en hvar skall låta rättskänslan tala och finna bevekande skäl för att Riksdagen skall träda mellan och bereda de förolämpade någon upprättelse och ersättning. Utskottet säger, att dessa ersättningsanspråk redan blifvit i laga ordning pröfvade och ogillade, men

*Angående
skadeersätt-
ning af stats-
medel till
lotsen*

J. Benjttsson

m. fl.

(Forts.)

ser man efter, på hvilket sätt dessa anspråk blifvit pröfvade samt tager i betraktande, att vi för närvarande sakna en lag, som stadgar, huru man skall förfara med oskyldigt häktade personer, så bör denna fråga befinnas vara synnerligen beaktansvärd. Jag hade trots, att Stats-Utskottet skulle taga hänsyn till 1881 års Riksdags skrivelse till Kongl. Maj:t, i hvilken Riksdagen anhöll, att Kongl. Maj:t skulle framlägga förslag till lag i dylik riktning. Riksdagen yttrade nemligen i denna skrivelse: "Efter öfvervägande af berörda förslag, har Riksdagen funnit, att de för detsamma anförda skäl äro välgrundade och beaktansvärda samt att den väckta frågan afer ett ämne af stor betydelse, hvars lyckliga lösning skulle undanrödja en väsentlig brist i vår lagstiftning. Om det äfven måste medgifvas, att den ansvars-skyldighet, som sålunda skulle blifva statsverket ålagd, möjligen en eller annan gång komme att för detsamma medföra förluster och uppoffringar, torde dessa dock vida öfvervägas af det i berörda hänseende för samhället i dess helhet och för hvarje af dess medlem fullt betryggande rättstillstånd".

Nu frågar jag en hvar af Kammarens ledamöter, huru står det till med det betryggande rättstillstånd, som Riksdagen i denna skrivelse uttalat sig önska erhålla? Här föreligger nu ett fall, då man kan säga att ett rättslöshetstillstånd egt rum inför vår lag, i det att oförvitlige medborgare blifvit kastade i fängelse, utan att kunna vinna ringaste upprättelse och ersättning.

Hvad det Utskottets uttalande beträffar, att dessa ersättningsanspråk redan blifvit i laga ordning pröfvade, så ber jag få hänvisa till den utgång frågan fick inom Högsta Domstolen. Jag vill visst icke klandra domstolen och jag har icke heller någon befogenhet dertill, men jag vill såsom förut är nämnt framhålla följden af att vi sakna en lag, hvarefter sådana ersättningsanspråk, som här äro i fråga, kunna afgöras. Inom Högsta Domstolen rådde nemligen så stor meningsskiljaktighet vid afgörandet af detta ärende att, enligt hvad jag inhemtat, de framställda ersättningsanspråken underkändes genom en enda rösts öfvervigt, under det deremot minoriteten icke allenast ville tillerkänna dem ersättning, utan äfven yrkade 3 månaders suspension å de respektive tjänstemännen. För öfrigt ber jag få fästa uppmärksamheten på, att då för någon tid sedan det var fråga här i Kammarerna om statspension åt en tjänstemans enka, som Stats-Utskottet afstyrkt, Kammarerna lät sitt samvete tala, och beviljade likväl den begärda pensionen. Här anser jag en liknande fråga föreligga och hoppas derföre att Kammarerna äfven nu skall låta sitt samvetes röst tala samt med afslag å Utskottets hemställan, bifalla min motion, och anhåller jag vördsam om proposition å denna hemställan.

Herr O. B. Olsson: För min del yrkar jag bifall till Utskottets förslag och jag gör det på den grund, att saken förut pröfvats af så väl Råd-stufverätt, Hofrätt som Högsta Domstolen och dessa auktoriteter funnit personerna i fråga icke böra tillerkännas någon ersättning för det lidande, som, enligt hvad motionären uppgifvit, de skulle hafva tillskyndats. För öfrigt tror jag, att det skulle vara ett farligt prejudikat för fram-

tiden, om Riksdagen skulle inslå på den bana, att ersätta skada, som enskilde personer lidit derigenom att statens tjänstemän eller auktoriteter missbrukat sin myndighet.

Jag hoppas, att när en sådan lag, som motionären antydt och hvilken jag äfven anser vara nödvändig, kommer till stånd, förhållandena derigenom så ordnas, att tjänstemännen och auktoriteterna sjelfva få ersätta den skada, de i sin tjensteutöfning vållat. Ty för min del kan jag icke finna det vara billigt eller rätt att staten i detta fall skall vara skyldig att träda emellan. Jag har hittills haft det förtroende till regeringen att denna endast tillsätter sådana tjänstemän som kunna sköta de befattningar, hvartill de utnämnas. Men man har dock funnit att en och annan tjänsteman icke utöfvat sin tjänst så som sig bort, utan genom missbruk af gällande lag och författning åstadkommit skada. Då blir fråga huruvida staten skall träda emellan och göra uppoffringar för att sådana tjänstemän skola vara befriade från hvarje ersättningsskyldighet. För min del finner jag detta icke vara lämpligt, och, såsom jag redan förut erinrat, anser jag det vara ett farligt prejudikat för framtiden, om Riksdagen skulle ingå på något dylikt.

På grund af hvad jag anfört yrkar jag således bifall till Utskottets förslag.

Herr von der Lancken: Jag kan för min del icke neka till att min rättskänsla i viss mån kränkts af Stats-Utskottets föreliggande betänkande. Uti motiveringen till detta utlåtande säger Stats-Utskottet att frågan om ersättningsanspråket blifvit i laga ordning pröfvad och ogillad. Det är sant. Men hvilka voro då parterna? Jo, de oskyldigt häktade å ena sidan, samt domstolen och stadsfiskalen å den andra. Hofrätt och Högsta Domstolen pröfvade saken och ansågo några sådana förhållanden icke hafva förekommit, som kunde föranleda till ansvar och ersättningsskyldighet för tjänstemännen. Men det finnes en annan part som icke var inblandad i saken, nemligen staten. Frågar om icke staten i viss mån bär skulden till hvad som inträffat. Det kan efter mitt förmenande icke bestridas, att staten här är den skyldige så till vida, som staten underlåtit att med sådana garantier omgärda häktningsrätten, att full trygghet förefunnits att icke sådant fall kunnat inträffa som det ifrågavarande. En talare på skånebänken yttrade, att om motionen bifölles, ett farligt prejudikat för framtiden derigenom skulle uppkomma. Jag tror det icke. Våra tidningar äro så pass vakna och uppmärksamma i afseende å tilldragelserna i vårt land, att, om något dylikt fall inträffat, de säkerligen omtalat det. Men jag kan icke erinra mig att jag på senare tiden i tidningarne läst om något rättsfall, som är analogt med det föreliggande. Jag tror icke att Riksdagen skulle göra orätt uti, om den, genom att åt de oskyldigt häktade bevilja det skadestånd, de fordrat, gifve upprättelse åt den allmänna rättskänslan, som onekligen blifvit sårad af hvad som inträffat. Jag vågar alltså understödja motionären och för min del yrka bifall till hans förslag.

*Angående
skadeersätt-
ning af stats-
medel till
lotsen
J. Bengtsson
m. fl.
(Forts.)*

Angående
skadeersätt-
ning af stats-
medel till
lotsen

J. Bengtsson
m. fl.
(Forts.)

I detta anförande instämde Herrar *Magn. Jonsson, Granlund, Marcuson, Olofsson, Sandvall, Cöster, And. Bengtsson, Rubenson, Blomberg, Hedin, Friherre Nordenskiöld, L. Nilsson, Joh. Johansson* från Stockholm, *Arhusiander, J. E. Ericsson* i Ahlberga och *Nydahl*.

Vidare yttrade:

Herr Gumælius: Jag skulle kanske inskränka mig till att instämman med Herr von der Lancken. Men jag ber att få tillägga några ord. Stats-Utskottet anför endast ett skäl för afslag å motionen. Efter det Utskottet redogjort för huru Justitieombudsmannen upptagit frågan till pröfning och anställt åtal i Kongl. Svea Hofrätt, hvilket mål sedermera fullföljts till Kongl. Maj:t i Högsta Domstolen, säger nemligen Utskottet att derföre, att de framställda ersättningsanspråken redan blifvit i laga ordning pröfvade och ogillade, det icke kunde tillkomma Riksdagen att härutinnan vidtaga vidare åtgärd. Om Stats-Utskottet sagt motsatsen, skulle jag hafva förstätt Utskottet. Om förhållandet nemligen varit det, att frågan om ersättning ännu icke blifvit i laga ordning af domstol pröfvad, så skulle saken varit hos Riksdagen för tidigt väckt. Jag föreställer mig att i det skick, frågan nu föreligger, just ögonblicket är inne för Riksdagen att i saken vidtaga någon åtgärd. Den ledamot af Utskottet, som här uppträdt och yttrat sig i frågan, har sagt från sin ståndpunkt och förmodligen äfven från Utskottets, att tjänstemännen sjelfva borde ersätta den skada, som de åstadkommit i sin tjensteutöfning, och att staten icke vore skyldig att träda emellan och låta tjänstemännen gå fria. Men om tjänstemännen gå fria derför att lagen är så beskaffad som den nu är och derför att den lag, som Riksdagen begärt, ännu icke erhållits, så är det väl icke motionärens mening att, om denna lag kommer till stånd, den skall hafva retroaktiv verkan. Det synes mig som om hvarken Stats-Utskottet eller den medlem af Utskottet, som nyss hade ordet, anført ett enda spår till skäl för afslag å motionen. Vid sådant förhållande och då deremot billigheten och rättvisan tala för motionärens förslag, får jag för min del anhålla om bifall till hans motion.

Med Herr Gumælius instämde Herrar *Angel, Gudmundson* och *P. Ol. Eriksson*.

Herr O. B. Olsson yttrade: Den talare, som näst efter mig hade ordet, sade att rättsfall sådant som det förevarande vore mycket sällsynta. Jag medger det. Men vi hafva likväl haft exempel derpå, och då Riksdagen, jag må väl säga *olyckligtvis*, trädde emellan och lemnade godtgörelse. Men icke kan det vara välbetänkt att ställa så till, att herrar tjänstemän tro sig kunna göra som de behaga, under medvetandet om att Riksdagen nog träder emellan och gör dem strafflösa för deras handlingar. Jag vill dermed icke hafva sagt, att de begå dessa origtiga handlingar af argt uppsåt. Långt derifrån. Men medvetandet af att det icke finnes någon lag, som mera allvarsamt

än hvad nu är förhållandet bestämmer en ersättningsskyldighet i fall, likartadt med detta, fruktar jag skall kunna alstra slarf och likgiltighet hos tjänstemännen i deras åligganden, till mycken skada för så väl samhället som individen. De må här vid lag hålla sig så mycket som helst på den juridiska rättens ståndpunkt, så är dock dermed icke allt väl bestäldt.

Det kan för mig personligen vara temligen likgiltigt hvad beslut Riksdagen fattar, för så vidt det angår det här särskildt relaterade sakförhållandet. Men för principens skull tror jag det icke vore rätt lämpligt att bifalla motionen, enär dermed ett farligt prejudikat gifves, som antagligen komme att ofta återopas. På detta skäl yrkar jag bifall till Stats-Utskottets afstyrkande hemställan.

Herr Grefve Sparre: Åh nej, det är icke något farligt prejudikat man gifver genom att låta en oskyldig vederfaras rättvisa. Den siste talaren sade, att det vore farligt om man låte tjänstemännen göra som de behagade och på det sättet tillfoga folket skada, som staten sedan finge godtgöra. Det vore det nog, men så är här icke fallet. Tjänstemännen i fråga hafva för hvad de åtgjort tilltalats inför vederbörlig domstol och allmänna åklagaren har på justitieombudsmannens uppdrag fullföljt målet i alla instanser. Men Högsta domstolen har icke funnit sådana omständigheter vara för handen, att de tilltalade tjänstemännen kunnat ådömas ansvar för sin åtgärd. Det ligger i de menliga institutionernas svaghet att fall kunna inträffa, då enskilde samhällsmedlemmar blifva oskyldigt lidande; men det är då statens pligt att träda emellan och söka godtgöra detta lidande. Mig synes det enklaste sättet vara, att Kammaren, hvars flesta ledamöter tyckas instämma i den mening, att något bör göras i syfte att gifva de oskyldigt häktade, hvarom här är fråga, någon godtgörelse, lemna sitt bifall till motionen, ett yrkande, hvilket jag för min del vill framställa, med vördsam anhållan om proposition derå.

Herrar *Fredenberg*, *Bergström* och *Hellgrén* instämde i Herr Grefve Sparres anförande.

Herr Wieselgren: Då Stats-Utskottet yttrar, att det icke torde tillkomma Riksdagen att i frågan vidtaga vidare åtgärd, så har jag satt detta yttrande i ett visst sammanhang med 90 § Regeringsformen, der det heter: "Under Riksdagens, dess Kamrars eller Utskotts öfverläggningar och pröfning må icke uti något annat fall eller på något annat sätt, än grundlagarna bokstafligen föreskrifva, komma frågor om embets- och tjänstemäns till- och afsättande, regerings- och domaremakternas beslut" etc.

Jag tror dock att, om också en sådan mening skulle ligga under Utskottets anförda yttrande, den meningen dock icke är berättigad; ty, om jag sjelf suttit såsom domare i denna sak, skulle jag derföre alldeles icke hafva känt mig förhindrad att såsom riksdagsman yrka bifall till motionärens förslag, och jag skulle kunna hafva gjort det utan att deri legat det minsta ogillande eller ens bedömande af domaremakternas beslut i frågan. Det skulle deri endast legat ett

Angående skadeersättning af statsmedel till lotsen J. Bengtsson m. fl. (Forts.)

Angående
skadeersätt-
ning af stats-
medel till
lotsen
J. Bengtsson
m. fl.
(Forts.)

erkännande af *vår*, af *lagstiftarnes* bristande förmåga att stifta lagarne sådana, att de icke, ehuru tillkomna i syftet att främja och trygga *allas* rätt, likväl vid tillämpningen kunna komma att kränka någras. Och ett sådant erkännande torde icke böra för oss vara synnerligen svårt — åtminstone icke för dem af oss, som äro satta att på en gång deltaga i lagstiftningen och lagskipningen.

I här föreliggande fall hafva tydligen både angifvare, åklagare och vittnen handlat i god tro; de tilltalade hafva sjelfva ansett sig brottslige, hvilket visar sig deraf att de försökt utprängla dessa olyckliga mynt, som kommit i deras ego. Men om än måste medgifvas att det ligger något straffvärdt äfven i dessa fattiga människors försök att göra sig af med mynt, hvilka de ansågo för falska, så tror jag dock att de kanske icke böra så strängt bedömas som den svenska lagstiftningen, hvilken ännu alltjemt låter komma sig till last det oförlåtliga felet, att icke ställa lagkunniga biträden vid sidan af tilltalade, hvilka icke sjelfva äro i stånd att tillvarataga sin rätt. Det här ifrågasvarande fallet står i detta afseende visst icke enstaka. Om en lagkunnig försvarare tillhandagått dessa båda anklagade, är det ganska säkert att saken icke så länge som nu förblifvit mörk. Det var obekantskap med vissa kemiska förhållanden, som föranledde alla de i saken handlande att vid sitt bedömande af mynten tro blott på sina yttre sinnens vittnesbörd; och häraf föranleddes åter det förfarande, hvars hela tyngd sedermera drabbade de båda qvinnorna och deras närmaste. Men skulle icke just här vara rätta tillfället för Riksdagen att af egen drift ingripa och söka gifva de oskyldigt lidande någon godtgörelse — ja, då vet jag i sanning icke när ett sådant ingripande någonsin bör ske.

Motionären anser att godtgörelse bör i detta fall gifvas, och jag delar hans mening. Han har visserligen i sin motion användt rätt hårda uttryck emot de tjenstemän, som varit vållande till de båda qvinnornas lidanden, men ehuru jag i sagda stycke icke delar hans öfvertygelse, — jag tror fast hellre att just dessa personer bäst insett och känt det plågsamma i den roll, de här spelat — har jag dock genom den mångåriga bekantskap jag under mitt naboskap med motionären här i Kammaren vunnit, lärt mig inse att under hans stränga ord och sträfva uppsyn dock döljer sig ett vekt och varmt hjerta; och jag är öfvertygad om, att det just är detta hjerta, som drifvit honom att till två förorättade medmänniskors förmån vädja till svenska Riksdagen. Jag skulle verkligen beklaga, om vi icke i detta stycke ginge hans förväntningar till mötes; och för min del anhåller jag att få instämma i det redan framställda yrkandet på bifall till motionärens förslag.

Med Herr Wieselgren instämde Herrar Friherre *Stackelberg*, *Wennerus*, *Lundberg*, *Bokström*, *And. Svensson* i Lösen, *Borg*, *Hammarberg*, *Markstedt* och *Otterborg*.

Herr Liss Ol. Larsson: Det kan visserligen synas litet vågadt att söka taga Utskottet i försvar, då man ser hvilka relationer

denna Sara Maria och denna Stina Cajsa här i Kammaren tillvunnit sig, men detta skall likväl icke hindra mig från att i detta fall uttala min mening. Jag beklagar verkligen att denna motion någon gång framkommit till Riksdagen och jag gör det så mycket mera, som det icke är första gången samme man kommit med dylika förslag.

Angående skadeersättning af statsmedel till lotsen J. Bengtsson m. fl. (Forts.)

Vi hade för icke länge sedan ett af honom väckt förslag om ersättning till en person och detta anspråk kom igen riksdag efter riksdag, och vi sluppo icke från honom, förrän vi betalt ut 5,000 kronor såsom ersättning. Nu kommer han åter och begär ersättning åt ett par qvinnor. Jag frågar verkligen, i likhet med Ola Bosson Olsson, hvar det slutligen skall taga vägen om vi skola besluta oss för att gifva ersättning till alla, som genom lidna orättvisor vid domstolarne, kunna derpå göra anspråk? Om dessa äro mera än andra berättigade till ersättning, tror jag mig icke om att kunna afgöra. Det är ju många andra som äfven blifvit fängslade och förlorat vid underrätt, men sedermera, då saken kommit till Högsta domstolen, har denna upphäft Häradssättsens, Rådstufvurättens och Hofrättens utslag och förklarar att de skulle frigifvas. Äfven dessa hafva suttit oskyldigt fängslade och skola vi ersätta alla sådana, skola så stora summor dertill tagas i anspråk, att jag icke vet hvar man skall taga dem ifrån eller hvar man skall stanna. Hade den ärade motionären föreslagit en lagförändring, kunde det hafva haft skäl för sig, men att komma i ett speciellt fall och begära ersättning för ett par qvinnor, som jag ej ens vet om han känner, dertill kan jag ej se något skäl, ty, gifver Riksdagen nu efter i detta fall, lära nog ansökningar i samma syfte sedermera inkomma från alla möjliga håll och då få vi oupphörligt pröfva dylika ansökningar vid riksdagarne. Det är också en annan omständighet, hvarpå jag velat fästa Kammarens uppmärksamhet. Huru kan nemligen motionären veta att denna Sara Maria blir tillräckligt ersatt med 200 eller 300 kronor och Stina Cajsa med 500 kronor? Kanske någon af dem anser ersättningen för ringa? Det lärer väl vara andra än motionären, som lämpligen kunna bedöma den saken. Jag får säga att för min del kunde han lika gerna hafva föreslagit 3,000 och 5,000 kronor, ty jag kan lika litet afgöra om dessa summor äro rigtiga som de af honom föreslagna. Då domstolarne, om hvilka man väl bör tro, att de vid målets afgörande följt gällande lagar och författningar tagit äfven denna omständighet under ompröfning, vill jag för min del icke gå in på att Riksdagen skall sätta sig till doms öfver domstolarne. Hade det varit fråga om att ändra lagen i detta fall, då hade det varit något helt annat, men så länge lagstadgandet är oförändradt, anser jag det skulle vara vågadt af Riksdagen att bevilja något dylikt som nu blifvit ifrågasatt; i synnerhet som det ju är absolut omöjligt för Riksdagen att afgöra, om de begärda beloppen äro de rätta.

Det skulle ju kunna hända att ersättningarne ansågos för små och att antingen Lind eller också någon annan öfvertalades att nästa år anhålla om mera. Genom att nu bifalla motionen tror jag vi skulle gifva oss in på en bana, som vore svår att fullfölja och anser

Angående
skadeersätt-
ning af stats-
medel till
lotsen
J. Bengtsson
m. fl.
(Forts.)

det bästa vara, att därför stanna ju förr dess hellre. Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Häruti instämde Herr J. E. Johansson.

Herr von der Lancken: Endast ett par ord. Jag blef nemligen uppkallad af talaren på skånebänken, hvilken yttrade några insinuationer om bristen på embetsmannansvarighet. Han tycktes tro att det icke finnes någon i lag stadgad ersättningsskyldighet för statens embets- och tjänstemän. Jo, det finnes det visst! Det inträffar icke en, utan otaliga gånger att embets- och tjänstemän få betala för begångna felaktigheter eller oriktig tolkning af författningar. Den lag, Riksdagen år 1881 begärde, var en supplementärlag, med hvars antagande man yrkade att, *derest* tjänstemannen sjelf *icke kunde* betala, staten skulle träda emellan. Men att vilja påstå, att embetsmännen aldrig få godtgöra de förseelser, de begått, är öfverdrifvet.

Herr Liss Olof Larsson förmenar, att mycket svåra följder skulle kunna uppstå ur detta prejudikat. Han sade tillika, att det händer alltför ofta att personer kränkas till sin frihet och häktas. Det är sant, men den stora skilnaden i detta fall är att det här är konstateradt att personerna i fråga fått lida *oförskyldt*, en sak som ingalunda kan sägas om de många, som, efter att i underrätterna hafva fälots till ansvar och under ransakningen hållits häktade, slutligen af Högsta domstolen frikännas eller, som är det vanliga, förklaras icke kunna åta saken fällas.

Slutligen förklarade Herr Liss Olof Larsson, att man icke kunde veta om just de nu ifrågasatta beloppen vore de lämpligaste och "lagom" stora, utan att det kunde betviflas, om de ifrågavarande personerna skulle varda nöjda med den af motionären yrkade ersättningen. Jag får då upplysa honom derom, att beloppen äro hemtade just från rättegången, i det att det nemligen är samma belopp, som personerna sjelfva under densamma begärde; och mera skola de väl icke rimligen kunna göra anspråk på att genom Riksdagens mellankomst erhålla för sitt oskyldiga lidande.

Jag yrkar bifall till motionärens framställning.

Herr Nils Petersson: Lika med Herr Liss Olof Larsson kan jag icke annat än beklaga, att sådana motioner som den förevarande skola behöfva väckas. Man skulle annars tro att lagen vore så tydlig att dess tillämpning icke skulle vara förenad med så stora svårigheter. Men då nu denna fråga är väckt och det är alldeles gifvet att man, då man tager känslan till råds, icke kan annat än ömka dessa personer, som så oskyldigt fått lida, förefaller det också märkvärdigt, att icke vederbörande fått betala detta, utan att Riksdagen nu skall besväras med denna ersättningsfråga.

Jag tror att den motivering, Utskottet använt, icke kan vändas till motsatsen af bifall, utan att Utskottet yttrat sig riktigt. En annan sak blir hvad Kammaren egentligen vill göra. Men jag erinrar mig hvad som icke för så länge sedan föreföll, nemligen en hemstäl-

lan af en talare på stockholmsbänken huru det skulle gå om vi företog oss att ersätta ådömda böter. Det skulle ju blifva aldeles upprörande. Jag hemställer dock om icke den då förevarande frågan kan jämföras med denna; om icke denna fråga är direkt en sådan, så är den det dock indirekt, ty de böter, vederbörande tjänstemän skolat betala, önskar man att vi genom staten nu skola ersätta. Jag undrar om icke detta berör grundlagen; och då hvarken motionären eller de som yrkat bifall till hans framställning hafva talat om att Riksdagen borde "för sin del" besluta i detta hänseende, men frågan otvifvelaktigt så nära berör äfven den andra statsmaktens befogenhet, att vi kunna hafva att vänta en propositionsvägran, så yrkar jag bifall till Utskottets hemställan.

*Angående
skadeersätt-
ning af stats-
medel till
lotsen
J. Bengtsson
m. fl.
(Forts.)*

Herr Herslow: När det blir fråga om ett så ömmande förhållande som ett par kvinnors oskyldiga lidanden — då erkänner jag att jag är rädd för ett förståndets öfverrumplande af det goda hjertat, att jag inom denna Kammare lätt befarar en alltför stark patos. Men jag skyndar att tillika förklara, att jag finner det ännu farligare, ännu mer stötande för Kammarens värdighet, om det ämnet skall framkalla gyckel och hån. De må heta Maja eller Kajsa, dessa stackars kvinnor, så tycker jag att Riksdagens Andra Kammare icke *derföre* skall underkänna de anspråk på statens mellankomst, som genom motionen blifvit väckta.

Sjelfva sakens läge är redan utredt. Det är icke fråga om att vi skola sätta oss till doms öfver domstolarne; det är fråga om en fyllnadsåtgärd, som vi, och ingen annan än vi, kunna komma å stad, för att supplera dels en brist i lagstiftningen, dels en brist — men icke brottslig befunnen brist — i lagskipningen.

Det är beklagligt, sade den siste talaren, att denna motion blifvit väckt. Ja, det är beklagligt *derföre*, att det visar att en lag icke kan stiftas så fullkomlig, att den utesluter möjligheten af orättvisor och emedan lagskipningen icke heller kan nå den fullkomning, att man under hvarje möjligen inträffande omständighet kan påräkna det skydd för sin person och sina rättigheter, som hvarje statens medlem har rätt att fordra. Men just *derföre* att ingen lagstiftning kan uppnå den högsta grad af fullkomlighet, så tillhör det oss att i ett fall, sådant som detta, träda emellan, då vi känna oss upprörda af den behandling, som drabbat oskyldiga.

Jag fäster mig icke vid om beloppet är föreslaget till 300 eller till 500 kronor, ty beloppet spelar icke här den väsentliga rollen, utan jag fäster mig hufvudsakligen vid den omständigheten, att dessa stackars kvinnor icke i domstolsväg hafva fått den hedersupprättelsen, hvartill de efter min uppfattning äro berättigade och som vi, Riksdagen, nu kunna gifva dem. Vårt beslut om en ersättning åt dem skall i lika hög grad som sjelfva ersättningsbeloppet verka för dem välgörande, just emedan den är en öppen förklaring från Riksdagens sida att de äro förtjenta af upprättelse inför den allmänna meningen och godtgörelse för den långa tid, som de oskyldigt varit beröfvade sin frihet. Kränkande handlingar, hvartill en offentlig myndighet

Angående
skadeersätt-
ning af stats-
medel till
lotsen
J. Bengtsson
m. fl.
(Forts.)

gjort sig skyldig, måste från andra offentliga myndigheters sida påkalla handlingar i motsatt riktning, som upphäva dessa orättvisor.

Jag anser att Riksdagen hvarken frångår sin befogenhet, ned-sätter sin värdighet eller åtager sig några som helst farliga konsekvenser för framtiden genom att biträda föreliggande motion, till hvilken jag derföre ber att få yrka bifall.

Herrar *Hæggström*, *Lasse Jönsson* och *Wallenius* instämde med Herr *Herslow*.

Herr *Ekenman*: Jag begärde ordet med anledning af ett yttrande af en talare här i min närhet. Som jag emellertid sedan blifvit förekommen af den näst föregående talaren, så kan jag fatta mig mycket kort. Det var dock något, som han glömde och som jag icke vill lemna alldeles obemött. Den först antydde talaren undrade nemligen hvilka relationer ifrågavarande människor kunde hafva i denna Kammare, eftersom deras sak här så varmt förordades. Jag vill tro att dessa ord blifvit fälda af obetänksamhet; ty han bör väl veta att denna Kammares åsigt icke bestämmas af relationer, utan att hvar och en fattar sitt beslut i enlighet med hvad han anser vara rätt. Eftersom han emellertid önskade få reda på anledningen till dessa varma sympatier, så ber jag få angifva desamma. Den är att söka i den omständighet, som af den förste talaren påvisades, nemligen att, då ifrågavarande personer råkat att blifva oskyldigt lidande på grund af brister i lagstiftningen, det icke vore för mycket begärddt, om staten trädde emellan och räckte dem sin hjälp, och när han sade att den lidna oförrätten borde afhjelpas genom ändring i lagen, så vill jag fästa uppmärksamheten derå, att den lidande icke kan blifva hulpen genom en lag, som först framdeles komme att tillämpas.

Jag hoppas att Kammarens känsla för hvad som är billigt och rätt skall göra sig gällande äfven i detta fall, och yrkar på den grund bifall till motionärens förslag.

Herr *Lundberg*: Då jag hufvudsakligen instämt uti Herr *Wieselgrens* anförande, har jag gjort det, emedan jag ansett ifrågavarande anspråk på skadestånd icke sakna rättmätighet. Fastän det är stadgadt, att "ej må någon såsom misstänkt häktas, der ej misstanke på sannolika skäl grundad är", kan det ju hända, att personer, som sedermera befunnits alldeles oskyldige i afseende å ett förment brott, såsom, efter hvad det är upplyst, beträffande de i Stats-Utskottets utlåtande omnämnda tvenne qvinorna varit förhållandet, blifvit häktade och någon tid qvarhållna i häkte, utan att någon tjänsteman eller domare härför lagligen kunde eller borde ådömas ansvar eller ersättningsskyldighet, enär dervid icke uppsåtligen förfarits olagligt eller visats "vårdslöshet, försummelse, oförstånd eller oskicklighet" i embetet. Att i förevarande fall inträffat dylika omständigheter, är styrkt genom hvad Högsta domstolens af Utskottet åberopade utslag innehåller, och just då må efter mitt förmenande anses ega rum ett sådant förhållande, att staten bör lemna de oskyldigt lidande det

skadestånd, som de enligt statens egna lagar icke kunnat på annat sätt erhålla. Det är på den grund som jag ber att få yrka bifall till motionärens förslag.

Herr A. P. Lind: Om jag än vore mäktig att ingå i ordstrid med vännen Liss Olof Larsson, så skulle jag likväl afhålla mig derifrån, men jag beklagar att han nästan tyckes hafva förlorat aktningen för andras medlidsamhet och rättskänsla, då han så kan hyckla med min motions syfte. Jag må undra om ej Liss Olof Larsson, i fall ödet hade fogat det så, att hans hustru blifvit likasom de i denna fråga omhandlade personerna oskyldigt häktad, användt alla lofliga medel för att vinna upprättelse och ersättning. Emellertid må de insinuationer, som han icke för första gången mot mig utslungat, stå i protokollet för hans egen räkning.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad samt Herr Talmannen gifvit propositioner i enlighet med de gjorda yrkandena beslöt Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, bifalla Herr A. P. Linds i ämnet väckta motion.

§ 4.

Till handläggning företogs vidare Stats-Utskottets Utlåtande N:o 45, i anledning af väckt motion om eftergift af den vissa hemman inom Hellestads, Risinge och Vånga socknar ålagda förhöjning i mantalsrättan.

Utskottet hade i detta utlåtande hemställt, att ifrågavarande af Herr P. G. Pettersson inom Andra Kammaren väckta motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Efter uppläsande af denna Utskottets hemställan erhöles ordet af motionären

Herr P. G. Pettersson, hvilken yttrade: Ehuru ingen ändring i Utskottets förslag är att förvänta, kan jag icke lemna behandlingen af min motion oanmärkt.

Utskottet har icke funnit för godt att föreslå någon ändring i Riksdagens beslut år 1870 rörande ifrågavarande sak, oaktadt sådana skäl sedermera tillkommit och af mig i motionen blifvit anförda, att, om någon möjlighet förefunnes till resning i målet och dess dragande å nyo under Konungens pröfning, jag icke hyser det ringaste tvifvel om, att Kongl. Maj:ts resolution den 5 Mars 1869 skulle upphävas och den ifrågavarande hemman pålagda nya rättan, nemligen halfva landtågsgården, borttagas.

Då Utskottet säger att inga billighetsskäl förefinnas till den nya rättans eftergifvande, vill jag deremot anförä: Skatttiteln landtågs-gård tillkom först år 1568 såsom tillfällig för krigsfolkets underhåll, år 1622 beviljades landtågsgården å nyo, hvarefter den oafbrutet utgått såsom ränta eller skatt. År 1641 inköpte Kongl. kommissarien Louis

Angående skadeersättning af statsmedel till lotsen J. Bengtsson m. fl. (Forts.)

Angående eftergift af den vissa hemman inom Hellestads m. fl. socknar ålagda förhöjning i mantalsrättan.

*Angående
eftergift af
den vissa
hemman inom
Hellestads
m. fl. socknar
ålagda för-
höjning i
mantals-
räntan.
(Forts.)*

de Geer från kronan alla räntor eller skatter af de hemman, hvarom motionen handlar, utan annat förbehåll från kronans sida än att jordägaren icke kunde drifvas från hemmanen "utan god vilja deras som lag säges". Genom denna af kronan gjorda försäljning blefvo hemmanen af frälse natur, och erhöles å detta köp Kongl. konfirmation år 1845 att gälla för all framtid. På grund af denna försäljning blef vid Hellestads och Vånga bergslagers förändrande till landslag af Kammarkollegium stadgadt genom bref den 15 December 1830 att ingen förändring skulle ske i grundräntorna för frälsehemman, utan blott för skatte- och kronohemman. Men oaktadt detta Kammarkollegii bref och nyssnämnda år 1641 skedda köp, blef efter en långvarig och omvexlande rättegång till förmån än för den ena och än för den andra parten slutligen genom Kongl. resolutionen den 5 Mars 1869 hemmanen ålagda att utgifva half landtågsgård, som kronan öfver 200 år förut sig afhändt. Sedan denna rättegång slutligen utfallit till fördel för kronan, blef Kammarkollegii advokatfiskalsembete anbefaldt att i laglig väg utsöka half landtågsgård från de öfriga hemman inom Hellestads och Vånga bergslag, hvilka voro likställiga med de ifrågavarande och samtidigt med dem samt under enahanda vilkor af de Geer inköpts från kronan. Dessa hemman, hvilka utgjorde tillsammans $75\frac{1}{8}$ mantal och voro till sin natur alldeles lika de andra hemmanen, blefvo genom Kongl. resolutionen den 19 December 1879 frikända från utgörande af den omsökta landtågsgården. Man talar om likställighet inför lagen, men här torde påtränga sig den frågan: hvar finnes den? Svaret är svårt att finna; men hvad var i detta fall orsaken till att samma fråga löstes på så olika sätt? Jo, i den förra rättegången var det endast en okunnig allmoge som förde talan, men som icke förstod framdraga sina rättmätiga skäl, men i den senare fördes talan af riddare och adelsmän, hvilka förstodo göra sin rätt gällande och därför jemte de bönder, som deltog i rättegången, blefvo befriade från den ifrågavarande skatten. Följden af allt detta har blifvit att inom flera hemmansnummer den ena hemmansdelen är frälse och den andra kronoskatte, ett förhållande som mig veterligt icke har sitt motstycke inom Sveriges rike, och till på köpet tillkommit i en så upplyst tid som år 1869.

Ütskottet anför att denna de $29\frac{1}{4}$ mantal pålagda landtågsgård skulle utgå i stället för de med bergslagen förenade fribeter, men i så fall borde väl samma förhållande ega rum med de andra $75\frac{1}{8}$ mantalen. Dessutom, vid försäljningen till de Geer har kronan icke gjort något förbehåll att af sjelfva hemmanen vidare erhålla några räntor, hvadan det är påfallande att tackjernstillverkningen var ett industriellt företag, utom jordbruket stående, hvaraf kronan naturligtvis hade rätt att fordra tionde, så länge handteringen bedrefs. Också kan jag visa att utan någon förhöjning i hemmansräntorna kronan fick större inkomst efter bergslagens upphörande än hvad den förut bekom i tackjernstionden, och detta genom försäljningen af de till bergshandteringen och grufvedrifter anslagna kronoskogar. Under åren 1806—1815 tillverkades i Hellestads bergslag 6,652 skeppund tackjern, hvaraf kronan för dessa tio år i tionde bekom 909 riksdaler banko.

I Vånga bergslag har under samma tid tillverkats 2,247 skeppund tackjern; den därför till kronan utgående tionden är icke utsatt, men det är fullt antagligt att den stälde sig i lika förhållande med den från Hellestads bergslag utgående eller 307 riksdaler banko. Således tillsammans 1,206 riksdaler banko för 10 år, utgörande per år $121 \frac{6}{10}$ riksdaler banko.

De för grufvedriften och hyttebruken upplätta skogsallmänningar försåldes efter bergslagens upphörande till följande pris:

år 1831, Gults allmänning	för rdr b:ko	2,515: 47 sk.
” ” Svarfvartorps d:o	” ” ”	2,617: —
” ” Hissmedstorps d:o	” ” ”	712: —
” ” Tryfalls d:o	” ” ”	1,159: —
” ” Öfverloppsmarker af Folkström ..	” ” ”	2,322: —
” 1834, Byggareallmänningen	” ” ”	3,713: —
” ” Glansgrufveallmänningen	” ” ”	12,047: —
” ” Onsgs d:o	” ” ”	15,409: 16 ”
” ” Skirs d:o	” ” ”	6,070: — ”
” 1837, Tryfalls Östra d:o	” ” ”	10,670: —
” ” Södra d:o	” ” ”	34,264: 24 ”

Jag har mig äfven bekant att Nerikes allmänning blifvit försäld, ehuru jag icke lyckas få reda på någon handling derom; men om köpeskillingen för densamma beräknas i medeltal efter de öfriga försäljningarna, så blir densamma

” ” 8,318: 08 ”

Dessutom finnes på Södra allmänningen lotten N:o 20, som är ett donationshemman och som först efter nuvarande innehafvarens död försäljes. Denna skogslott eger ett värde af minst 1,000 riksdaler banko, som för summans jemnande upptages till blott

” ” 182: 01

Summa rdr b:ko 100,000: —

*Angående
eftergift af
den vissa
hemman inom
Hellestads
m. fl. socknar
ålagda för-
höjning i
mantals-
räntan.
(Forts.)*

Årliga räntan härå efter 5 proc. gör 5,000 riksdaler banko, som efter bergslagens upphörande tillkom kronan i stället för den under bergslagstiden årligen utgående tackjernstionden $121 \frac{6}{10}$ riksdaler banko, således en årlig vinst på $4,878 \frac{4}{10}$ riksdaler banko utan någon förhöjning å hemmansräntan.

Af hvad jag nu anført torde något hvar finna att åtminstone icke billighetsskäl saknas till eftergift af den hemmanen år 1869 påförda räntan, och jag kan just undra hvad herrarne skulle tycka om att på edra hemman lades en skatt, som icke utgått på öfver 200 år och som efter hvad tillgängliga handlingar visa, kronan förbundet sig att icke återupptaga.

Jag yrkar fördenskull afslag å Utskottets hemställan och bifall till min motion.

Angående
eftergift af
den vissa
hemman inom
Hellestads
m. fl. socknar
ålagda för-
höjning i
mantals-
räntan.
Forts.)

Vidare anförde:

Herr O. B. Olsson: Genom Kongl. Maj:ts resolutioner den 5 Mars 1869 bestämdes, att staten skulle vara berättigad att af ifrågavarande bergslagshemman utbekomma half landtågsgård, half byggnings- och half brukshjelp. Vid 1870 års riksdag väcktes förslag om att dessa onera skulle försvinna, men Riksdagen beslöt att så icke kunde ske till följd af dessa resolutioner, å hvilka Riksdagen för sin del ansåg sig ej kunna ingå i pröfning. Riksdagen beslöt deremot att dessa utskylder, som resterade ända sedan 1848, finge efterskänkas för tiden till och med 1869, men i öfrigt ansåg sig Riksdagen ej kunna ingå i pröfning af hvad som grundade sig på Kongl. resolutioner. Samma förhållande eger rum nu som då och Stats-Utskottet har utgått från samma synpunkt, nemligen att man ej heller nu kunde tillstyrka en sådan skattelindring, som ifrågasatts, och detta af de skäl jag förut anfört. Jag ber särskildt få anmärka, att då dessa bergslagshemman ålades denna skattskyldighet, befriades de från att utgöra tionde af tackjernsblåsningen, en skatt som förut ålegat dem, och det är på detta skäl jemte de förut anförda, som Utskottet grundat sitt förslag. Jag anser för min del att Kammaren bör bifalla detta och yrkar för den skull bifall till Utskottets hemställan.

Herr P. G. Pettersson: Herr Ola Bosson Olsson antydde, att Riksdagens beslut 1870 grundade sig derpå, att Riksdagen ej skulle ansett sig ega befogenhet att göra någon ändring i Kongl. Maj:ts resolutioner. Den saken vill jag lemna derhän. Men nog trodde jag att Riksdagen enligt 89 § Regeringsformen skulle ega en sådan rätt. Hvad gjorde emellertid 1870 års Riksdag? Jo, den sammanslog räntorna från 1848 till 1869 och efterskänkte dem. Således tilltrorde man sig då att kunna göra ändring i Kongl. Maj:ts resolutioner. Detta var 1870. Nu har jag emellertid framkommit med detta förslag derföre, att jag tänkt mig, att Riksdagen skulle fästa sig något vid de Kongl. resolutionerna af år 1879, men vid dem har ej Utskottet fäst sig. Jag beklagar detta och jag tror knappt, att denna utgång kan vara något godt förebud för grundskatternas afskrifning, då här endast är fråga om en skatt, som grundar sig på en tvetydig dom. Herr O. B. Olsson måtte ej hafva hört mitt anförande, då deraf framgick, att de ifrågavarande hemmanen blefvo af med tackjernstionden 1820, då Hellestads bergslag förändrades till landslag.

Jag har ej vidare att anföra och vidhåller mitt föregående yrkande.

Vidare anfördes icke. Kammaren biföll Utskottets hemställan.

§ 5.

Om försälj-
ning af åtskilliga kro-
nans egen-
domar.

Föredrogs Stats-Utskottets Utlåtande N:o 46, i anledning af väckt motion om försäljning af åtskilliga kronans egendommar.

Med föranledande af berörda inom Första Kammaren af Herr P. M. Söderberg afgifna motion, hemställde Utskottet, att, "utan rubb-

ning i förut fattade beslut rörande försäljning af hemman och lägenheter, hvilkas årliga arrende icke öfverstiger 200 kronor, Riksdagen måtte för sin del medgifva,

att vid inträffande arrendeledighet af sådana kronan tillhöriga, under Domänstyrelsens förvaltning nu befintliga och för statsverkets räkning utarrenderade egendomar, för hvilka årliga arrendeafgiften är högre än 200 kronor, men icke öfverstiger 500 kronor, det må bero af Kongl. Maj:t att, efter pröfning af omständigheterna i hvarje särskildt fall, förordna, huruvida egendomen fortfarande bör för kronan bibehållas eller till större eller mindre del försälas;

att på enahanda sätt må förfaras äfven i afseende å dylika i de norrländska länen belägna egendomar, för hvilka årliga arrendet öfverstiger 500 kronor;

att, der Kongl. Maj:t pröfvar försäljning böra ega rum, densamma må ske i den ordning, och under de vilkor, som nu gälla för försäljningen af mindre hemman och lägenheter, med iakttagande derjemte af de särskilda bestämmelser, Kongl. Maj:t kan finna lämpligt att, vare sig i allmänhet eller i vissa fall, för försäljningen meddela;

samt att de genom den nu föreslagna försäljningen inflytande medlen må, intill dess annorlunda kan af Kongl. Maj:t och Riksdagen beslutas, öfverlemnas till Riksgäldskontoret, för att genom uppköp af obligationer eller på annat sätt användas till afbetalning å statens för jernvägsbyggnader upptagna lån.“

Emot denna Utskottets hemställan hade reservationer afgifvits: af Herrar Grefve *G. Sparre*, Friherre *H. M. Palmstierna*, Friherre *R. v. Kræmer*, Grefve *C. Beck-Friis*, *L. W. Lothigius*, *L. M. Nordenfelt*, *C. E. Casparsson*, *J. Widén* och Grefve *F. Wachtmeister*, äfvensom af Herr *R. Törnebladh*.

Efter det Utskottets hemställan blifvit uppläst, anförde

Herr Grefve Björnstjerna: Ehuru förslaget redan är fallet genom Första Kammarens beslut, anser jag mig likvisst böra yttra, att jag lyser samma tanke som reservanterna i Stats-Utskottet från Första Kammaren. Det förefaller mig åtminstone som om Stats-Utskottets motivering icke vore särdeles lyckad, den bevisar snarare motsatsen mot hvad det ville bevisa. Utskottets tillstyrkande stöder sig nemligen derpå, att de små hemman, som hittills försålts, icke varit taxerade till mer än omkring 350,000 kronor, men vid försäljningen inbringat ungefär 820,000 kronor. Detta bevisar, enligt min mening, ingenting annat, än den gamla kända satsen, att jordvärdet stiger, men penningvärdet sjunker, så att, om nämnda hemman icke försålts, utan vid arrendetidens slut ånyo utarrenderats, staten säkerligen fått mycket högre arrendesumma än den, hvartill de för 20 år sedan utarrenderades, troligen motsvarande räntan å den summa, försäljningen nu inbringat. Jordvärdets jemna stigande är ett så allmänt erkänt faktum, att just med hänsyn härtill, så vidt jag vet, icke andra än bankruttmessiga stater, beslutat sig att försälja sina domäner.

Om försäljning af åtskilliga kronans egendomar.
(Forts.)

Om försäljning af åtskilliga kronans egendomar.
(Forts.)

Skulle Riksdagen verkligen afyttra dessa mindre hemman, borde man åtminstone för den inflytande köpesumman inköpa annan egendom, som bättre egnade sig för statens förvaltning, ty i att inköpa $4\frac{1}{2}$ procentobligationer kan jag verkligen icke finna någon uträkning, då räntan å dessa alltid blir densamma, men värdet å t. ex. skogsbärande mark årligen stiger. Då jag således icke kan finna annat än att det beslut Första Kammaren fattat är riktigt, yrkar jag afslag å Utskottets betänkande.

Herr Danielson: Jag ber deremot att få yrka bifall Utskottets förslag. Jag vill tro, att hvar och en som satt sig in i denna fråga, skall erkänna, att det är sällan man så tydligt kunnat kontrollera ett statslöseri som här, och hvilken misshushållning det är att behålla dessa hemman, och hvilken fördel det är att sälja dem. Det är icke herrarne obekant, att dessa ekonomiska besigtningar och nämnder för uträkning af de små arrendena och kontraktssuppsättande gå till mera än hvad egendomen gifver i arrende, för att nu icke tala om de nyaste apparaterna med domänintendenter, som skola allt som oftast göra resor till dessa egendomar samt förorsaka embetsverket med generaldirektören rätt stora och onödiga besvär. Jag vill tro, att denna Kammare skall vidhålla sin förut uttalade åsigt och bifalla Utskottets förslag. Som af utskottsbetänkandet synes, har man nu gjort en ytterligare jemkning derutinnan, att i hvarje särskildt fall skulle få bero på Kongl. Maj:t, om försäljning skulle få ske eller ej, men äfven med denna jemkning vore det ett steg framåt, i fall Kam-maren biföll förslaget, och jag tillåter mig därför att i korthet yrka bifall till Utskottets förslag.

I detta anförande instämde Herrar *Sv. Andersson, Börjesson, J. Anderson* i Tenhult och *Sam. Johnson*.

Herr O. B. Olsson yttrade: Äfven jag skall bedja att få instämman med den siste talaren, men skall likvisst till hvad han yttrat lägga något mera.

Den förste talaren nämnde, att det icke varit skäl att sälja dessa smärre egendomar därför att, fastän taxeringsvärdet uppgick till ungefär 350,000 kronor och försäljningssumman till omkring 800,000 kronor, staten likvisst icke genom att bibehålla egendomarne skulle gjort någon förlust, på den grund, att arrendena vid en ny utarrendering skulle kunnat stiga. Om dessa två saker, hvarom utskottsbetänkandet lemna upptysning, nemligen taxeringsvärdet och försäljningssumman yttrade sig således denne talare, men han nämnde deremot icke, hvad dessa redan sålda egendomar hade gifvit i arrende. Detta utgjorde omkring 12,000 kronor om året. Endast den enklaste aritmetik utvisar, hvilken fördel staten vunnit genom de försäljningar, som hittills skett. Antager man att staten kunnat beräkna 5 procents ränta på den köpesumma, som dessa egendomar lemnat, har staten genom deras försäljning erhållit en nära fyra gånger större inkomst än förut. När

härtill kommer, att staten för dessa smärre egendomar måste göra åtskilliga uppoffringar, som kauske i många fall belöpa sig till lika mycket som hela arrendesumman, nemligen kostnader för af- och tillträdessyner samt ekonomiska besigtningar och, sedan den nya Domänstyrelsen numera blifvit inrättad, dels äfven för bekostande af de resor, domäniutendenterna åtminstone en gång om året skola företaga för att se till, huru egendomarne skötas, hemställer jag till hvar och en, om man icke kan antaga, att dessa förvaltningskostnader blifva så stora, att staten icke har något kvar af arrendet för dessa bortarrenderade egendomar. Jag är för min del öfvertygad derom, att förvaltningskostnaderna i de flesta fall äta upp hela arrendebeloppet, och att staten således skulle göra en stor vinst genom att försälja alla dessa smärre kronohemman, ty räntan på försäljningssumman, beräknad efter 5 procent, skulle blifva betydligt större än det arrendebelopp staten nu erhåller. Jag har gjort mig besvär med att göra upp en beräkning i det afscendet och dervid kommit till ett förvånande resultat. Nu kan man göra den invändningen, att det är för många egendomar, som skulle komma att försäljas, och att staten icke bör afhända sig en så betydlig del af sin fasta egendom. Nej, mine herrar, det är icke så mycket. I hela landet finnes endast 951 sådana kronoegendomar, hvarom nu är fråga, och dessa hafva tillsammans ett taxeringsvärde af 8 à 9 millioner kronor. Medräknar jag de öfriga kronohemmanen, hvilka gifva högre arrendebelopp än 500 kronor, så uppgår taxeringsvärdet å dessa till öfver 100 millioner. Således är det en försvinnande litenhet af statens fasta värde, som genom den nu föreslagna försäljningen komme att afyttras. Dessutom vill jag fästa uppmärksamheten derpå, att staten numera på annat sätt skaffar sig fast egendom, nemligen i våra jernvägar, som väl kunna kallas statens fasta egendom. För närvarande eger staten sådan fastighet till ett värde af cirka 200 millioner kronor. Är det då så farligt att försälja dessa smärre kronohemman, som gifva så lågt arrende och fordra så stora förvaltningskostnader? Är det skada, säger jag, då man, på grund af den erfarenhet man redan har om sådan försäljning, kan antaga att dessa egendomar skulle blifva bra betalda? Jag tror det icke. Härtill kommer också något, som man icke bör glömma, och som åtminstone ingen landtbrukare är i okunnighet om, nemligen att den egendom som *eges*, skötes bättre än den som arrenderas, i synnerhet då, såsom här är fallet, arrendatorn icke har någon säkerhet för, att han får behålla egendomen längre än de 20 år, arrendet omfattar. Detta ligger i sakens natur och kan bekräftas af hvar och en, som har den ringaste kännedom om förhållandena.

Det kunde visserligen vara mycket att tillägga i denna sak, men då jag icke vill taga Kammarrens tid längre i anspråk, skall jag inskränka mig till att yrka bifall till Utskottets förslag.

Häruti instämde Herr *Magnusson*.

Vidare anförde:

Herr Grefve Sparre: I egenskap af landshöfding i ett län, der
Andra Kammarrens Prot. 1884. No 44.

Om försäljning af åtskilliga kronans egen-
domar.
(Forts.)

flere sådana försäljningar, hvarom nu är fråga, egt rum och ytterligare komma att göras, anser jag mig skyldig att lemna Kammaren några upplysningar.

Det är icke så alldeles solklart — såsom den siste talaren förmenade — att staten gör vinst på ifrågavarande kronoegendomars försäljning. Om förslaget ginge ut på att undersöka, till hvilket belopp hvarje särskild fastighet nu skulle kunna utarrenderas, och att man då skulle försälja alla sådana kronohemman, för hvilka arrendet icke öfverstege 500 kronor, skulle jag möjligen icke hafva något emot försäljningen, men, mine herrar! nu är det fråga om att helt enkelt dekretera, att alla kronohemman, för hvilka arrendesumman icke öfverstiger 500 kronor, skola, der Konungen ej annorledes finner skäligt, försälas, således äfven sådana egendomar, för hvilka man för tjuugu år sedan icke kunde betinga högre arrende, och det är deri det orimliga ligger. Hvar och en, som har någon erfarenhet om dessa förhållanden, vet i hur hög grad arrendesummorna stigit på de senare åren. När ny arrendeauktion hållits, har det mången gång inträffat, att det nya arrendebeloppet uppgått till tre, fyra, ja, ända till fem gånger den summa, som förut betalats i arrende, och detta är också helt naturligt, ty den värdering, som gjordes för tjuugu år sedan, var något helt annat än den, som göres nu.

Om herrarne misstro mina uppgifter i detta afseende, ber jag att få läsa upp några ord, som generaldirektören och chefen för Domänstyrelsen yttrade i denna fråga i Första Kammaren sistlidne Onsdag. Han sade: "jag har låtit upprätta en förteckning öfver de egendomar med arrendesumma mellan 2- och 500 kronor, hvilka utarrenderats under tiden 1878—1883. Deras antal uppgår till 855, det sammanlagda taxeringsvärdet till 1,145,150 kronor och den sammanlagda arrendesumman till kronor 55,525:72. Afkomsten är sålunda i allmänhet 4,8 procent af taxeringsvärdet, detta icke efter 1874 års låga taxering. För de särskilda egendomarne vexlar arrendesumman mellan 2 och 27,7 procent af värdet". Till sådana enorma summor uppgår understundom arrendet, mine herrar, och jag är så mycket mer i tillfälle att bekräfta detta, som det händt inom Elfsborgs län. Vilja vi nu verkligen på grund deraf, att egendomar för tjuugu år sedan under dåvarande förhållanden utarrenderades till så lågt pris, besluta, att de skola försälas, när vi kunna få ett arrende för dem, som mångfaldiga gånger öfverstiger det belopp, som då erlades? Jag frågar er, mine herrar, brukar man icke i allmänhet anse en enskild person, som låter realisera sin jordegendom, för att vara litet "på deceadenc"? Hvarför skulle då staten, när det icke är behöfligt men alldeles uppenbart, att värdet af statens jordegendomar ofantligt tillväxer, nu helt tvärt besluta att föryttra dem. Är det, för att kostnaden för deras tillsyn skulle vara så stor? Vi hafva ju just för tillsynen öfver dem beslutat tillsätta en Domänstyrelse och intender, som hafva denna pligt att fullgöra. Skola de då ingenting göra, sedan vi nu antagit dem. Chefen för Domänstyrelsen upplyste vidare något, som jag också kan bekräfta, att, "om en ordentlig arrendator vet att

hemmanet efter arrendetidens slut kommer att utbjudas till försäljning, så ser han sig naturligen i tid om efter en annan egendom, och derigenom kan det blifva ganska svårt för statsverket att, derest försäljningen misslyckas, å nyo få en ordentlig arrendator, hvilket ju måste vara en förlust“. Det är påtagligt att så är, i stället för att arrendatorer af hemman nu vanligen och i de flesta fall betydligt höja arrendesumman för att få sitta kvar på egendomen. Om arrendatorn nu icke har tillräckligt med medel att köpa hemmanet, ser han sig om efter ett annat arrende, och då blifver det ingenting af med den konkurrens, som under vanliga förhållanden skulle inträffat mellan honom och en annan spekulant. Det har händt, att sådana här hemman af en eller annan anledning — någon har ovilkorligen velat hafva det — blifvit försålda till högt pris, men därför kunna vi icke såsom den siste talaren beräkna, att detta skall ske i alla fall. Jag skulle för min del naturligtvis icke kunna hafva det ringaste emot en sådan åtgärd, ty det är otvifvelaktigt ett af de mest kinkiga och grannlaga göromål, man har, att kunna väl sköta dessa statens domäner, men jag kan icke låta passera obemärkt, att man här beslutar, äfven om det icke leder till någon påföljd, att på en slump taga bort dem, därför att man tror, att deras administration skall medföra större kostnader. Men i förhållande till värdet är kostnaden icke betydlig, och i alla fall skulle man väl då aldrig stadga någonting annat, än att man bestämde, att de egendomar skulle försäljas, hvilka vid verkställd taxering icke lemnade ett arrende af 500 kronor, men icke dem, som icke hittills gifvit detta belopp, emedan detta förhållande icke har något inflytande på saken. Jag kan försäkra herrarne, att för de flesta af dessa hemman ökas arrendet alldeles ofantligt vid en förnyad bortarrendering.

Siste talaren nämnde, att man skulle lägga ner mera på en egen egendom än på en, som arrenderades. Ja, det kommer an på. Jag har äfven litet erfarenhet häraf, emedan i Elfsborgs län finnas en mängd bortarrenderade egendomar. Den, som köper en egendom och använder allt hvad han har på köpeskillingen, den kan icke lägga ned någonting på jordens förbättring, men den, som har sitt innehaf försäkradt på 20 år, han nedlägger verkligen ofta penningar derpå, och det är glädjande att se, med hvilken kostnad kronans egendomar på flera ställen blifva förbättrade inom det län, jag tillhör. Jag är öfvertygad om, att de af Stats-Utskottets ledamöter, som yttrat sig i denna fråga, icke tagit så noga kännedom om förhållandena, som dessa omständigheter verkligen fordra för att fatta beslut härom, och jag skulle föreställa mig, att herrarne med de upplysningar, som nu af chefen för Domänstyrelsen lemnats, och hvilka jag anført, om herrarne behagade fästa afseende vid hvad jag sagt, skola finna, att det är det förskräckligaste missbruk af oss att slumpa bort sådana egendomar utan att närmare undersöka, hvad de äro värda.

Jag vill tillägga att, då det någon gång varit nödigt att för statens ändamål inköpa en fastighet, såsom t. ex. skedde vid senaste riksdag, har staten fått betala alldeles enorma summor, ty då hafva vederbörande egare pretenderat höga belopp. Är det då icke bättre,

Om försäljning af åtskilliga kronans egendomar.
(Forts.)

Om försäljning af åtskilliga kronans egendomar.
(Forts.)

att kronan nu behåller sina egendomar, för att, då de en gång kunna behövas, använda dem och slippa ifrån att vråka ut enorma summor. Jag tror att nästan alla vederbörande, som yttrat sig — särskildt vill jag nämna chefen för Domänstyrelsen, som torde vara en auktoritet i detta afseende — ansett det vara absurdt att bestämma sig för dessa försäljningar.

Jag har ansett mig böra meddela dessa upplysningar, då Kammaren icke bör vara i okunnighet derom, och såsom embetsman kan jag attestera rigtigheten af desamma.

Herr Helander: Jag har icke mycket att tillägga till hvad den föregående talaren yttrat. Mot en något utsträckt försäljning af kronans egendomar har jag i sjelfva verket ingenting att erinra, för så vidt denna utsträckning afser endast sådana domäner, för hvilka förvaltningskostnaderna nu stå i oproportionerligt förhållande till den afkastning, som staten nu har af dessa domäner, och jag tror att man i så fall kan försälja egendomar af till och med vida öfver 500 kronors arrende. Men att försälja alla egendomar, som nu gifva under 500 kronor i arrende, derom vill jag icke vara med. Jag känner dock till många mindre kronodomäner, som ligga mycket nära hvarandra eller nära större domäner, så att man ej kan säga att förvaltningskostnaden för dessa mindre egendomar är af någon betydelse, och därför torde det vara skäl, att de fortfarande blifva kronans egendom.

Af dessa skäl ber jag att, såsom förslaget nu föreligger, få yrka afslag på detsamma.

Herr Nils Petersson: Ehuru jag hör Kammaren vara orolig, kan jag dock icke underlåta att säga några ord till bemötande af Grefve Sparres anförande. Han började med att säga, att, om de ifrågasatta försäljningarne finge ske efter noggrann pröfning i hvarje fall, skulle han icke hafva något deremot. Jag vet icke, huru vida Grefve Sparre läst Stats-Utskottets förslag, men hade han gjort det riktigt, skulle han kunnat bespara sig denna föreläsning. I Utskottets betänkande heter det nemligen, att Utskottet tillstyrker försäljning af egendomar, för hvilka årliga arrendeafgiften icke är öfver 500 kronor, men att "det må bero af Kongl. Maj:t att, efter pröfning af omständigheterna i hvarje särskildt fall, förordna, huru vida egendomen fortfarande bör för kronan bibehållas eller till större eller mindre del försäljas." Huru hafva nu dessa ord tillkommit? Då Kongl. Maj:t 1882 framlade för Riksdagen ett förslag alldeles lika med det nu föreliggande, hade vederbörande myndigheter deröfver blifvit hörda och Kammarkollegium tillstyrkt denna försäljning, dock med förbehåll, att det skulle anställas ny värdering på dessa egendomar, som skulle försäljas; men Kongl. Maj:t strök detta vilkor och inflickade i stället, att försäljningen skulle bero på Kongl. Maj:ts pröfning i hvarje fall. Så förhåller det sig med dessa oegentligheter. Då man nu kan lita på, att Kongl. Maj:t icke beslutar någon försäljning utan pröfning i hvarje särskildt fall, är det klart, att, om några egendomar ligga nära hvarandra och kunna förenas till skogskomplexer, så blir det ingen försälj-

ning af. Jag vill försäkra, att för hvar och en, som tagit kännedom om hvad saken gäller, är denna fråga af så oskyldig beskaffenhet, att den siste talarens farhågor icke borde finnas till. Kongl. Maj:t kan ju i hvarje fall säga, att den och den egendomen skall icke försälas.

Jag vill icke längre upptaga Kammarens tid, utan hoppas, att Kammararen bifaller Utskottets förslag lika enhälligt, som Första Kammararen afslagit detsamma.

Herrar *J. E. Ericsson* i Ahlberga och *Björkman* instämde med Herr N. Petersson.

Herr Wallenius yttrade: Jag gläder mig åt, att denna fråga nu vunnit mera erkännande än vid föregående riksdagar, hvilket framgår tydligen af den hofsamhet, hvarmed diskussionen här i dag förts, och denna hofsamhet har äfven sträckt sig till Första Kammararen, då frågan der behandlades.

Jag önskar för min del, att dessa små domäner, som icke gifva staten mer än 500 kronor i arrende, må försälas. Tillsynen öfver dem går nemligen till så högt belopp, att de icke bära sig, och sedan Domänstyrelsen och de många domänintendenter, vi nu fått, erhållit hvar sitt, tror jag icke det blir mycket i behåll vare sig för arrendatorerne eller staten. Bättre vore således att sälja de små domänerna och egna de större en noggrannare tillsyn.

En föregående talare på elfsborgsbänken har påstått, att arrendebeloppet stigit så ofantligt på senare tider. Ja, det är sant, att de för några år sedan stego ofantligt, men just detta har haft till följd, att de fleste af desse arrendatorer blifvit ruinerade, och flere af dem nödgats göra konkurs; nu hafva arrendebeloppet åter sjunkit ned; och få domäntjenstemännen styra och ställa vidare, komma de nog att sjunka ännu mera. Såsom förhållandet nu är, gå alla arrendatorerne af de små domänerna till sin undergång. Det är min öfvertygelse, att den sjelfegande i allmänhet sköter jorden bättre än en arrendator. Den förre bor på egen torfva har eget tak öfver hufvudet och är icke såsom den senare öfvervakad af en mängd inspektörer, han är äfven i de flesta fall en bättre medborgare än den, som lofver på nåder, och är derfor missnöjd. Det är därför också min lifliga önskan, att vårt sjelfegande bondestånd måtte på detta sätt utvidgas. Det är alldeles icke sagdt, att de, som köpa dessa egendomar, behöfva sätta sig i skuld för desamma, men hufvudsaken är i alla fall, att de få en egen torfva att bo på. I detta förslag om de små statsdomänernas försäljning synes mig derjemte ligga ett mycket starkt skyddsmedel emot socialismens och nihilismens framgång i vårt land. Derigenom skulle nemligen den sjelfegande delen af befolkningen kunna vinna en tillökning; och det är en stor skillnad mellan den, som sitter fri på egen torfva, och den, som måste arrendera andras jord och måste bocka sig till höger och venster för hvarje tjensteman, för att stå väl. För min del är jag fullt öfvertygad, att köpeskillingen för dessa små domäner skulle gifva mångdubbel ränta, emot hvad egendomarne nu gifva i arrende, och man

Om försäljning af åtskilliga kronans egendomar.
(Forts.)

Om försäljning af åtskilliga kronans egen-
domar.
(Forts.)

skulle derigenom äfven blifva af med en del af dessa åkande och ridande tjänstemän, som förtära hvad arrendatorn förtjenar af staten. Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Med Herr Wallenius instämde Herrar *G. Jansson* i Krakerud, *Göransson*, *A. P. Lind*, *Olof Andersson*, *Joh. Jonson*, *Gumælius* och *Mejenqvist*.

Herr Folke Andersson: Herr Talman! Jag vill blott med anledning af Grefve Sparres anförande be att få säga några få ord. Fastän icke landshöfding, eger äfven jag någon kännedom om kronoegendomar, ty många sådana finnas i den trakt, der jag bor. Grefve Sparre påstod, att arrendena stigit så ofantligt på de senare åren och göra det fortfarande, och då vore det icke klokt att sälja dem för en spottstyfver, då statens inkomster ökas. För min del har jag tvärt om en motsatt erfarenhet. Visserligen stego arrendena å dessa egendomar för någon tid sedan, men nu sjunka de återigen oupphörligt, och mången arrendator, som under den tiden arrenderade kronoegendomar, har redan nödgats göra konkurs, och under riksdagens lopp har ytterligare en i mitt granskap fått dela samma öde, därför att han haft för högt arrende. I anseende till de höga arrendena förmå icke heller arrendatorerne att sköta egendomarne ordentligt. Och skola egendomarne fortfarande utarrenderas, kommer utan tvifvel arrendesumman att sjunka minst 33 procent. Min öfvertygelse är, att det vore af stor nytta för staten, om dessa mindre egendomar försålles, och medlen användes till afbetalning på statens skuld, eller till statsregleringen i öfrigt. Grefve Sparre yttrade äfven, att när staten inköpte mark för anläggande af ett hospital vid Kristinehamn, fick staten därför betala en synnerligen hög köpesumma. Just detta synes mig bäst ådadalägga, att det är allt skäl, att staten säljer dessa egendomar, då de kunna betinga ett så högt försäljningspris. Af dessa skäl ber äfven jag få yrka bifall till Utskottets förslag.

Herrar *E. Olsson* och *P. Nilsson* instämde i detta yttrande.

Herr Liss Ol. Larsson: Jag begärde ordet i anledning af Herr Grefve Sparres yttrande, men han har redan blifvit så "påpelsad" af andre talare, att jag icke har mycket att tillägga, utan återopar hvad Herrar Nils Petersson och Wallenius yttrat. Dock vill jag begagna tillfället att gifva Grefve Sparre det rådet, att, när han nästa gång tillvitar Stats-Utskottet att icke hafva satt sig in i en fråga, han först bör läsa Utskottets betänkande, ty hade han i detta fall så gjort, hade han icke kunnat gifva Stats-Utskottet en dylik tillvitelse. Det må visserligen vara lärorikt att läsa Dagbladet eller någon annan tidning — jag vet icke rätt, hvilken han återopade — men det hade dock varit i detta fall nödvändigare att tillse, hvad Stats-Utskottet sjelft säger. Stats-Utskottet har sålunda icke sagt, att egendomarne i fråga skola bortslumpas, och att deras försäljning skall ske på en gång, utan Stats-Utskottet har föreslagit, att Kongl. Maj:t i hvarje särskildt

fall skulle pröfva, huru vida egendomen skulle fortfarande för kronans räkning utarrenderas eller försäljas till större eller mindre del. Jag skulle icke hafva yttrat mig, om icke i Herr Grefve Sparres yttrande legat ett uppenbart misstroende till Kongl. Maj:t och vederbörande myndigheter, ty det är ju uppenbart, att, när han, oaktadt Utskottet sagt, att Riksdagen skulle lemna pröfningen uti ifrågavarande hänseende till Kongl. Maj:t, likväl talade om, hvilka rysliga olyckor, som skulle blifva följden af det föreliggande förslagens antagande, så berodde detta på ett dylikt misstroende till Kongl. Maj:t och myndigheterna. Andra Kammaren har, hoppas jag, ett större förtroende för Kongl. Maj:t och skall därför bifalla Utskottets förslag, hvarom jag anhåller.

Om försäljning af åtskilliga kronans egendomar.
(Forts.)

Häruti instämde Herrar *J. Andersson* i Baltorp och *J. E. Johansson*.

Vidare anförde

Herr O. B. Olsson: Jag begärde ordet egentligen med anledning af Herr Helanders yttrande. Nu hafva väl åtskillige talare redan besvarat detsamma, men jag skall dock anhålla att få ytterligare tillägga ett par ord, särskildt med anledning af Herr Helanders påstående, att han icke ville vara med om att sälja egendom i större mängd, än Riksdagen redan beslutat.

När, såsom Herr Liss Olof Larsson riktigt anmärkte, Utskottet föreslagit, att endast sådana egendomar skulle säljas, som Kongl. Maj:t ansåg vara med statens fördel förenligt, så kan väl deri icke ligga någon fara.

Jag skall vidare anhålla att få bemöta Grefve Sparre, då han yttrade sig om hvad egendomarne gifva i arrende, och huruledes arrendet på egendomar ständigt och utan undantag stigit, jag tror han sade med ända till 27 % årligen. Med all aktning för Grefve Sparres auktoritet, har jag dock mera förtroende för Kammarkollegium, som yttrat, att under tidsperioden 1876—1882 arrendet på de utarrenderade egendomarne stigit med 46½ %, men huru liten är dock icke denna tillökning, då densamma endast kan återkomma hvart 20:de år eller vid en ny arrendeperiod, emot den vinst, staten går miste om genom att icke försälja de ifrågavarande egendomarne.

Slutligen ber jag att få bemöta ett yttrande af Grefve Björnstjerna. Han sade att inga stater sålde sina statsegendomar. År 1882 åhörde jag en föreläsning af Intendenten Forssell rörande domänförsäljning. Han yttrade med ledning af sin erfarenhet, att statsegendomarne i Spanien, Italien och Frankrike blifvit sålda. I Frankrike har till och med på en ganska kort tid sålts statsegendomar för icke mindre än 4½ milliard, och franska staten fick genom denna försäljning en inkomst 17 gånger större, än hvad den förut haft.

Sådana exempel jemte den erfarenhet, som redan vunnits genom den redan skeddä försäljningen af våra smärre kronoegendomar, höra för oss vara lärorika.

Jag yrkar fortfarande bifall till Utskottets förslag.

Om försäljning af åtskilliga kronans egendomar.
(Forts.)

Herr Hammarberg: Jag skall inskränka mig till att yrka afslag på Utskottets hemställan, på grund af slutmeningen i reservanternes och särskildt Herr Törnebladhs reservation och jag skall på samma grund endast yrka bifall till nämnda reservation.

Jag vet väl, att det under vissa förhållanden kan vara förståndigt att göra sig af med statens fasta egendomar, men jag anser att staten i detta fall bör gå till väga med största varsamhet och framför allt, att Riksdagen icke på enskild motionärs framställning bör bifalla en sak sådan som denna.

Herr Grefve Sparre: Herrarne må gerna "pelsa på" mig, huru mycket som helst, det gör mig ingenting, men herrarne måste då också hålla sig till sak och fakta. Jag sade, att det, som jag ogillar i detta betänkande, är, att utgångspunkten för beslutet om försäljningen är de *nuvarande* arrendena. Jag har alldeles icke förbisett, att det beror på Kongl. Maj:ts pröfning i hvarje fall, huru vida en egendom skall försäljas eller icke. Jag skall bedja att få yttra mig äfven derom. För ett eller två år sedan aflät Kongl. Maj:t till Riksdagen en proposition i alldeles samma syfte som denna, eller att de kronoegendomar, som nu icke gifvo mer än från 200 till 500 kronor i arrende, skulle säljas. Denna proposition afslogs af Riksdagen. Om nu Riksdagen använder samma utgångspunkt, nemligen att de nuvarande arrendena skola utgöra grunden för framställningen till Kongl. Maj:t, så har Riksdagen i viss mån accepterat Kongl. Maj:ts framställning, och det är en framställning, som jag, så embetsman jag är, vill bekämpa, emedan jag tillåter mig anse, att Kongl. Maj:t begick ett misstag i denna proposition, genom att fästa sig vid de arrenden, som nu äro bestämda. Att fästa sig vid de nuvarande arrendebeloppen är orätt derföre, att dessa arrenden bestämdes för 20 år sedan, och då voro arrendena mycket mindre, än hvad de kunna blifva. En ärad vän påstod, att arrendena äro i fallande. Detta gäller dock endast sådana egendomar, som utarrenderades för endast några år sedan, men icke sådana, som utarrenderades för 20 år tillbaka. Visa mig ett enda fall, då en lägenhet nu utarrenderas för en lägre arrendesumma än för 20 år sedan. I allmänhet, mine herrar, då man disputerar, så skall man hålla sig vid den sak, som bekämpas, och då man "pelsar på" en motståndare, så skall man göra det för hvad han sagt och icke för något helt annat, än han yttrat. Jag har icke något mistroende till Kongl. Maj:ts bedömande, men jag upprepar ännu en gång, att jag anser för min del i underdånighet, att den utgångspunkt Kongl. Maj:t valde, nemligen att man skulle sälja de egendomar, för hvilka nuvarande arrendet understeg 200 till 500 kronor, var origtigt, och att derför, om Riksdagen nu skall göra en framställning till Kongl. Maj:t, den icke bör byggas på samma utgångspunkt, som Kongl. Maj:t använde i sin proposition i fjor; utan borde man deremot säga så här: "om Kongl. Maj:t vid utredning af frågan finner en lägenhet, som icke kan beräknas gifva högre arrende än 200—500 kronor, icke lämpligen böra behållas", då skall denna egendom säljas. Felet ligger således, enligt min tanke, deri, att man till utgångspunkt för beräkning

gen tager de nuvarande arrendena. Jag vet ganska väl, att man hyser stor benägenhet att tro, att den, som är tjänsteman, vill hafva flere tjänstemän och skaffa dem alla möjliga fördelar och på allt sätt beskydda dem. Det är icke sant. Jag har icke sagt, att vi skola skaffa domänintendenter, som icke hafva någonting att göra. Då man bestämt arfvodet för de intendenter, som icke kunna undvaras, och då de hafva, såsom i Elfsborgs län, 250—300 arrenden att öfvervaka, så betyder det ingenting, om man fräntager dem 30—40 egendomar. De kunna icke umbäras, och då de en gång finnas, får man icke tala om att befria dem från göromål, utan tvärtom gifva dem att göra. Jag har haft behof att afskudda mig en smula af den »påpelsning», jag fått, och det kan väl herrarne icke misstycka. På grund af egen erfarenhet — jag har nemligen sjelf haft med många arrenden att skaffa — kan jag säga att detta förslag icke är det rätta. Jag har icke förbisett Kongl. Maj:ts pröfning, men jag tror, att den valda utgångspunkten icke är den rigtiga eller att, om Riksdagen afläte en skrivelse till Kongl. Maj:t, den icke skulle ställas på ett sådant sätt, att man tager de nuvarande arrendena till utgångspunkt. Hvad beträffar Norrland med sina långa distanser, så kan det vara skäl att sälja de små lägenheterna der. Men om herrarne föreställa sig, att dessa lägenheter i öfriga delar af riket förorsaka så stor kostnad, så vill jag upplysa, att så icke är förhållandet. Man gör en värdering hvart tjugonde år, hvilken förrättas af domänintendenten och två gode män. Kostnaden för desse kan väl icke blifva så synnerligt stor. Jag skulle kunna framlägga exempel på domänintendenter i Elfsborgs län, hvilkas reseräkningar varit ytterst små. Min mening är således den, att, då man har dessa embetsmän, så blifver den kostnad, för hvilken man varit rädd, ganska obetydlig, om jag undantager Norrland, der distanserna äro stora.

Om försäljning af åtskilliga kronans egendomar.
(Forts.)

Herr Grefve Björnstjerna: Jag ber att få rätta ett yttrande af Herr Ola B. Olsson. Han måtte icke hafva hört hvad jag sade. Jag sade nemligen, att endast de stater, som hafva dåliga affärer, sälja sina kronodomäner, och dervid står jag. Spanien är alldeles ruineradt, Italien nära nog likaså och Frankrike sålde sina efter revolutionen, när det var i ytterligt stort behof af penningar. Några andra stater känner jag icke, der en dylik försäljning egt rum. Hvad Herr Wallenii yttrande angår om den stora förvaltningskostnad, dessa mindre egendomar kräfva, och det svåra förtryck, som statens embetsmän utöfva på arrendatorerne, ber jag att få nämna, det jag har ett litet kronoarrende, en hemmansdel som ligger alldeles invid min egendom, och som jag mycket gerna skulle vilja köpa, men icke är jag mycket besvärad af domänintendenter, icke heller kan statens förvaltningskostnad vara stor. Det finnes många små f. d. militiehemman i trakten, hvilka alla tillsammans ganska lätt på kort tid kunna öfvervakas.

Jag vill ytterligare erinra, att det hemman, som utarrenderades för 20 år sedan och då gaf i arrende 500 kronor, nu säkerligen är värdt 20,000 å 30,000 kronor och således utgör en ganska försvarlig egendom.

Om försäljning af åtskilliga kronans egen-
domar.
(Forts.)

Slutligen ber jag att få påminna om, att det just är arrendatorerne, som drifvit upp jordbruket, åtminstone i Skåne. Danska och tyska arrendatorer äro der vanliga, berga sig utmärkt och sätta derjemte jorden i hög kultur. De hysa nemligen den rigtiga åsigt, att det icke är värdt att lägga ned *allt* hvad man har på att köpa en egendom, utan att man långt bättre använder sina penningar genom att behålla dem till nödigt driftkapital på ett arrende.

Öfverläggningen var slutad. Sedan Herr Talmannen till proposition upptagit de särskilda yrkanden, som under öfverläggningen förekommit, biföll Kammaren Utskottets hemställan.

Härefter åtskildes Kammarens ledamöter kl. $\frac{1}{4}$ 4 e. m.

In fidem

H. A. Kolmodin.